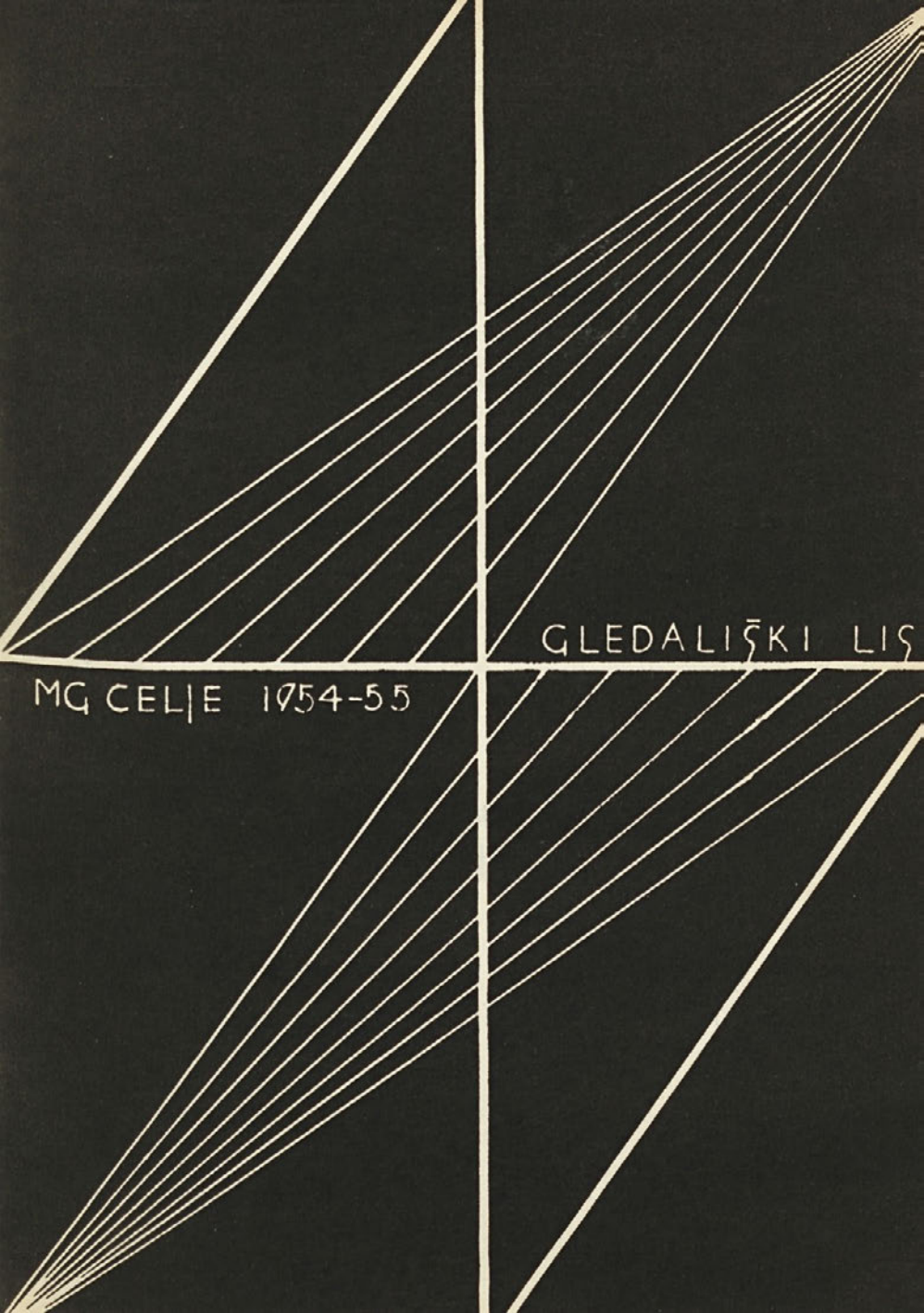

MG CELJE 1954-55

GLEDALIŠKI LIŠ

Kvaliteta
tkanin,
čista volna
z odličnim
krojem in
kompletno
velikostjo
daje naj-
boljše izdelke
in taki so
tudi vedno
najcenejši,
zaradi tega
zahtevajte
povsod
izdelke
znamke
» T O P E R «

toPER celje

TOVARNA PERILA,
KONFEKCIJE, PREŠITIH ODEJ TER PLETENIN

*

Tel.: 22-31, 22-32 — Poštni predal 3 — Brzjav TOPER Celje

GLEDALIŠKI LIST
MESTNEGA GLEDALIŠČA
V CELJU • SEZONA 1954-55
LETO IX • ŠTEVILKA 2

F. S. FINŽGAR — M. MIKELN
POD SVOBODNIM SONCEM
KRSTNA UPRIZORITEV

Prva premiera v sezoni 1954/55 in štirinajsta premiera
v novi gledališki hiši

Krstna predstava v sredo, dne 22. septembra 1954 ob 20

FRAN S. FINŽGAR — MILOŠ MIKELN POD SVOBODNIM SONCEM

Ljudska igra v dveh dejanjih — devetih slikah

Režija: Miloš Mikeln

Scena in kostumi: Mile Korun

IGRAJO:

Svarun, starosta rodu Slovenov	Fedor Gradišnik
Iztok, njegov sin	Janez Eržen
Ljubinka, njegova hči	Marjanca Krošlova
Radovan, popotni pevec	Janez Skof
Radogost, slovenski starešina	Avzug Sedej
Velegost, slovenski starešina	Vladimir Novak
Rado, Radogostov sin	Silvo Božič
Jarožir, Sloven v bizantinski vojni službi	Pavla Jeršin
Volk, antski starešina	Slavko Strnad
Viljenec, antski starešina	Milan Brezigar
Antski kozelnik	Ivan Jeram
Teodora, bizantinska carica	Klio Maverjeva
Irena, dvorjanka na njenem dvoru	Minna Jerajeva
Azbad, bizantinski vojskovodja	Aleksander Krošl k. g.
Spiridion, Teodorin zaupnik	Anton Planinc
Glasnik na bizantinskem dvoru	Pavla Jeršin
Dvorjan	Edvard Goršič
Tunjuš, hunski glavar	Marjan Dolinar
Balambak, hunski starešina	Bogo Kotnik
Slovenski starešine	{ Franc Mirnik
	{ Franjo Cesar
Antski starešine	{ Tone Vrabl
	{ Jože Domjan
Devojke: Zora Černikova, Marija Goršičeva, Neda Sirknikova, Mara Černetova, Danica Frečetova	
Mladci: Stanko Dežman, Srečko Sentjunc, Jože Burger, Lojze Mežnar, Andrej Vrbnik, Roman Marn, Anton Aman, Jože Kadilnik, Albin Javoršek	
Antje: Otmar Gorišek, Mihael Pajk, Avgust Uzman	
Napovedovalec	Pavla Jeršin

Tehnično vodstvo: arh. Sveta Jovanović

Inspicient: Izток Gorenjc — Suflerka: Tilka Svetelškova — Lasuljar:
Vinko Tajnšek — Lasuljarka: Pavla Gradišnikova — Razsvetljava:
Bogo Les — Odrski mojster: Franjo Cesar — Krojaška dela pod vod-
stvom Amaliije Palirjeve in Jožeta Gobca.

F E D O R G R A D I Š N I K N A P R A G U P E T E S E Z O N E C E L J S K E G A P O K L I C N E G A G L E D A L I Š Č A

Kakor rdeča nit se vleče skozi vso zgodovino celjskega gledališča misel na ustanovitev poklicnega gledališča: že v prvi čitalniški dobi so takratni gledališki pionirji z dr. Stefanom Kočevarjem, Franom Kapusom in Edvardom Jeretinom na čelu spoznali velik kulturni in zlasti politični pomen gledališča za takrat nemčursko Celje in njegovo narodno mlačno in neprebujeno zaledje. Že oni so sanjali o stalnem slovenskem gledališču, zavedajoč se, da opravlja diletantsko udejstvovanje sicer pomembno politično vzgojno vlogo, ki pa je pri vsej svoji važnosti končno vendarle priložnostno, od vseh mogočih osebnih in družbenih okoliščin odvisno delo. Ko sta v devetdesetih letih dr. Vladimir Ravnihar in Rafko Salmič z nesluteno energijo in z brezprimernimi osebnimi žrtvami od sezone do sezone dvigala umetniški nivo gledališča in ustvarila s svojim amaterskim igralskim kadrom Celju redne gledališke sezone, so takratni narodni voditelji prišli do spoznanja, da s samim amaterstvom ni mogoče ustvariti kulturnega zavoda, ki bi bil žarišče slovenske besede in umetnosti. V celjski »Domovini« in v ljubljanskem »Slovenskem narodu« zasledimo leto za letom članke, ki so utemeljevali potrebo stalnega poklicnega gledališča v Celju.

Ko je po prvi svetovni vojni prevzel vodstvo celjskega gledališča poklicni teaterski človek Milan Skrbinšek, je stopilo to vprašanje v novo fazo. Lotil se je sistematično svojega dela. Z ustanovitvijo dramatične šole in organizacijo gledališkega aparata, z izvedbo strogo umetniškega repertoarja, iz katerega je izločil vso plažo in plehkost zgolj zabavnih burk — enodnevnic, je nakazal pot, po kateri je treba iti. Žal je bila doba njegovega plodonosnega delovanja prekratka, da bi se bila njegova zamisel že tedaj uresničila. Pa tudi družbene in politične prilike takrat v Celju niso bile zrele za uresničitev Skrbinškovega programa. Od leta 1920 do septembra 1921 je poskušal Valo Bratina nadaljevati Skrbinškovo pot, a tudi njemu se ni posrečilo kljub vsemu trudu in naporu, da bi ustvaril v Celju poklicno gledališče.

Toda gledališki entuziasti niso mirovali. Po odhodu Vala Bratine sta se vrgla zlasti mlada zagrizena teaterska fanatika Stanko Gradišnik in Adolf Pfeifer pod vodstvom predsednika Dramatičnega društva Ivana Prekorška z vsem mladostnim elanom na delo za ustanovitev poklicnega gledališča. Leta 1923 se jim je to že skoraj posrečilo, pa je njihov napor zlomil finančni minister beograjske vlade.

Iz zapuščine Adolfa Pfeiferja mi je prišel slučajno v roke zvezek z napisom: »Moji zapiski«, Celje, dne 1. julija 1923. Adolf Pfeifer. (Original je hranjen v celjskem gledališkem muzeju.) Za zgodovino našega gle-

dališča je važen koncept vloge, ki jo je Pfeifer kot tajnik Dramatičnega društva naslovil dne 5. VIII. 1923 na ministrstvo prosvete v Beogradu. Iz te vloge je razvidno, da je takrat že obstajalo poklicno ali vsaj polpoklicno gledališče v Celju.

Pfeifer piše: »Uprava Mestnega gledališča v Celju si usoja predočiti slavnemu naslovu stanje, ki grozi postati za tretje poklicno gledališče v Sloveniji (podčrtal F. G.) usodno. Obrača se v skrajni stiski na Ministarstvo prosvete kot vrhovno državno kulturno instanco z nujno prošnjo, da reši zavod težke finančne krize.

Podpisana uprava si dovoljuje pri tem opozoriti, da je po osvobojenju za najtežjih okoliščin prevzela delo v Mestnem gledališču, ki se je polagoma formiralo v stalno gledališče z rednimi predstavami, z abonmaji in stalno izpopolnjujočim se številom dobrih igralskih moči. Poslopje samo je last mestne občine celjske. Auditorij obsega približno 450 prostorov. Oder je opremljen z raznimi kulisami, ki so se pa vsled nemškega značaja prejšnje dobe morale preslikati. Drugače pa je veličina odra približno enaka ljubljanski Drami.

Brez vsakršne državne subvencije, ki jih uživajo poklicna gledališča, je bilo samo ob veliki požrtvovalnosti članstva, ki je delalo le za skromni honorar, mogoče, da se je vzdrževalo gledališče glede repertoarja in kvalitete izvajanja na taki častni umetniški višini, priznani od kritik, občinstva in vseh lokalnih kot tujih kulturnih faktorjev. Sezija je trajala od 14. IX. 1923 do 6. VI. 1924.

Iz repertoarja, ki se je izvajal v sezoni 1923-24 deloma z gostovanji, v pretežni večini pa v lastni zasedbi, navajamo nekoliko najznačilnejših del, ki pričajo o stalnem umetniškem napredku gledališča:

Slovanski pisatelji: Medved: Za pravdo in srce, Kraigher: Školjka, Lunaček: Ilirci, Nušić: Knez od Semberije, Svet in Običan čovjek (v originalu), Petrović: Ploha, Mrak in Gozd, Remec: Užitarji, Ogrizović: Hasanaginica (v originalu z gostovanjem g. Markovića), Gogolj: Revizor, Dostojevski: Razkolnikov in Svatba Krejčinskega. Francoski pisatelji: Scribe: Kozarec vode, Molière: Namišljeni bolnik, Savoir: Osma žena, Meilhac: Mamzell Nitouch (opereta), Bernstein: Tat. Švedski pisatelji: Wied: $2 \times 2 = 5$, Strindberg: Smrtni ples I. in II. del in Pelikan. Nemški pisatelji: Schiller: Marija Stuart in Kovarstvo in ljubezen, Dreyer: Sedemnajstletni, Schönherr: Otroška tragedija, Zena-vrag. Norveški pisatelji: Ibsen: Hedda Gabler, Gospa z morja. Angleški pisatelji: Knoblauch: Favn. — V tekoči sezoni smo imeli že 70 gledaliških predstav.

Članstvo mestnega gledališča v Celju šteje poleg tehničnega personala 3 stalne poklicne režiserje in 19 honorarnih igralcev in igralk. Dasi more dati gledališče vsled svoje finančne stiske svojim članom le izredne skromne honorarje in je bilo vedno primorano, da gospodari z najskrajnejšo štedljivostjo, vendar izkazuje deficit v priloženi bilanci 49.051.74 din, katera vsota je za naše gledališče direktno katastrofalna.

Ako se vzame v obzir, da celokupna uprava ne povzroča nikakih stroškov, ker se vse administrativne funkcije vrše iz golega idealizma posameznih funkcionarjev Dramatičnega društva, je ta številka ogromna za odgovorno upravo. Da je zabredla uprava v tak deficit, je krivo dejstvo, da se je zagurala od države subvencije 30.000 din, katere vsoto je izkazoval tudi letošnji državni budget, ki je pa bila žal v zadnjem trenutku popolnoma črtana, akoravno se je na to vsoto z gotovostjo računalo.

V svesti si, da je ministrstvu prosvete znan kulturni in nacionalni pomen celjskega gledališča, upa uprava, da se ji pomore iz te težke finančne zagate in prosi za primerno podporo.«

Ministrstvo na prošnjo ni odgovorilo in tako je bilo konec prvega poizkusa poklicnega gledališča v Celju pod vodstvom Združenja slovenskih gledaliških igralcev. Ves trud poznejših let pod ponovnim vodstvom Vala Bratine v sezoni 1927-28 in pozneje Milana Košiča v sezoni 1933-34 je bil zaman in je vsa celjska gledališka dejavnost slonela vse do druge vojne na ramah požrtvovalnih amaterjev. Sele po zlomu Hitlerjevega režima, ko je prevzelo oblast naše delovno ljudstvo, so se uresničile stoletne sanje o poklicnem gledališču v Celju.

Ko začnemo letos peto sezono svojega dela, se mi zdi potrebno, da ugotovim naslednje:

Tako lokalna kakor osrednja gledališka kritika je ugotovila, da je bila lanska sezona višek dosedanjega umetniškega udejstvovanja celjskega gledališča. Ponosni smo na to priznanje in prepričani smo, da bo letošnja sezona ne samo na isti višini, temveč, da bomo skušali dvigniti umetniški nivo našega zavoda še više in tako postati žarišče celjskega kulturnega življenja.

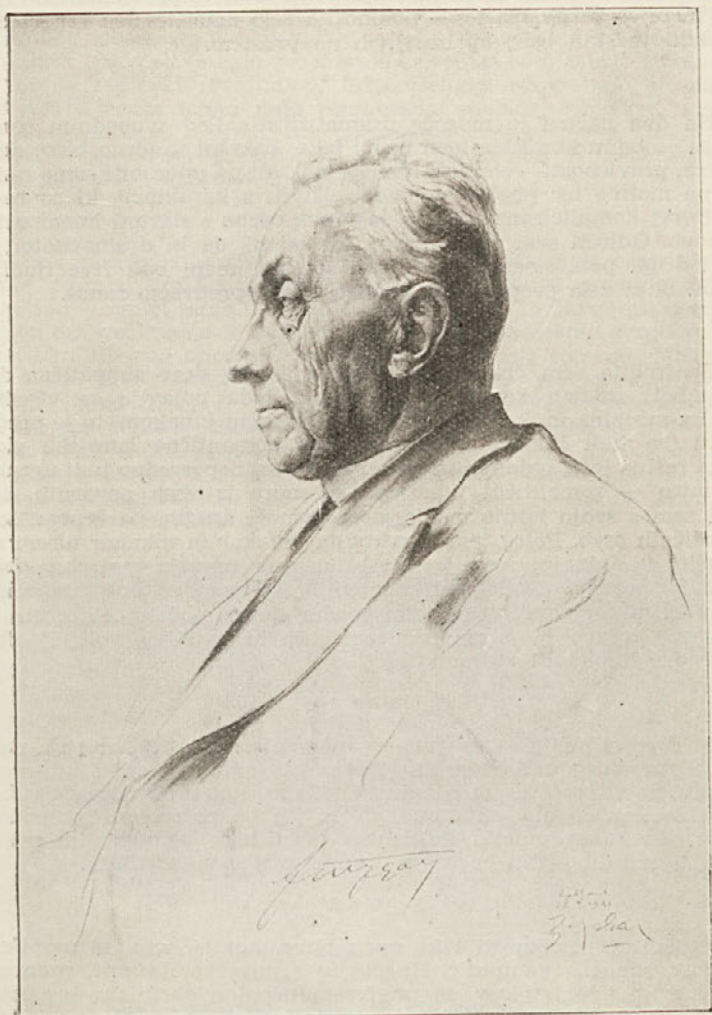
V repertoarni politiki se bomo držali gesla, da mora biti moderno gledališče pogumno in revolucionarno, da mora seznanjati publiko z deli moderne svetovne dramatike in mu nuditi dela, ki so odraz današnje družbene stvarnosti. Kot eno svojih glavnih nalog pa smatramo pospeševanje domače, izvirne dramske literature, zato bo našel pot na naš oder vsak slovenski dramatik, ki ima našemu človeku povedati v umetniško dognani obliki nekaj novega.

Ker se nam je letos končno posrečilo, da smo povečali svoj igralski kader s šestimi novimi močmi in ker vemo, da naša ljudska oblast zna drugače upoštevati in vrednotiti pomen gledališča za kulturni dvig delovnega človeka kot protiljudski režimi predvojne Jugoslavije, smo prepričani, da bo letošnja sezona ob petletnici poklicnega celjskega gledališča v polni meri izpolnila svojo dolžnost.

Miloš Mikelc

Finžgarjev roman »Pod svobodnim soncem« je doživel po en množičen ponatis v vsakem desetletju, odkar je prvič izšel in v zamahu osvojil najširše kroge bralcev, je najbolj brana in ena najpopularnejših slovenskih knjig, preveden je v za naše razmere nenavadno visoko število tujih jezikov, že večkrat so ga poskusili dramatizirati (samo lani je bila uprizorjena dramatizacija v Škofji Loki in radijska slušna igra) in zdaj baje nameravajo po njem izdelati film, ljudje ga berejo vedno znova in s prav nič manjšim zanimanjem kot pred skoraj petdesetimi leti, čeprav gredo naklade ponatisov v desettisoče, je vendar vedno iskan na našem knjižnem trgu — toda kritika je našla v njem mnogo hrib in ocenila ga je za povprečno pripovedno delo, ki skorajda ne sodi med umetniške literarne stvaritve. Kaj je torej na tem romanu tako privlačnega (če se strinjamo s tem, da v resnici ni velika umetnina)? Ali so to zgolj tiste kvalitete, zaradi katerih so privlačni Dumas, Wallace, Grey in tako naprej? — Mislim, da ne. Predvsem: patriotičen žar, drzen in širok zamah v organizaciji snovi, preprostost likov, ki bralca ne zaposlije s svojo notranjostjo, temveč z mogočnostjo, da, patosom konfliktov in prigod, v katere se zapletajo in jih razpletajo po svoji volji, potem jasnost, preprostost, ter spet in spet zanos.

Fran S. Finžgar

Zato bi uspešna dramatizacija tega romana, ki kar vpije po odrski poustvaritvi, na naših odrih zamenjala marsikatero problematično ljudsko igro in bi — predvsem to — pomnožila zelo maloštevilen repertoar slovenskih ljudskih iger, uprizorljivih na prostem.

* * *

Na dva načina je mogoče dramatizirati »Pod svobodnim soncem«: pustiti osebe in konflikte med njimi take, kakršni so (črno-belo; dobrota, resnica, pravičnost — zlo, laž, hinavščina), ali pa uporabiti samo nekatere snovne motive ter poglavitne osebe oživiti s karakterji, ki so resnično živi (torej komplicirano itd.), to se pravi, osebe s starimi imeni ustvariti na novo. Odločil sem se za prvo. Zdi se mi, da bi dramatizator, ki bi sledil drugi poti, sicer ustvaril pod starimi imeni bolj žive ljudi, toda izgubil bi iz dela preprostost, jasnost, zanos, predvsem zanos.

* * *

Epafrodita sem črtal iz dramatizacije. Je sicer simpatična figura, še najbolj izdelan karakter v romanu, toda pojavlja se včasih kot deus ex machina in, kar je še važnejše, glavnim junakom, to je predvsem Iztoku (pa tudi Radovanu), jemlje sijaj romantične herojske gloriole. Iztoka reši iz ječe, najde in vrne mu Ireno ter neposredno tudi ugrabljeno Ljubinico — romantični junak pa se mora iz vseh nevarnih situacij rešiti sam s svojo lastno močjo, brez pomoči drugih, pa čeprav še tako simpatičnih oseb. Poleg tega Epafrodita nikakor in nikakor nisem mogel vključiti v dejanje; število slik bi nemilo naraslo, potrebna bi bila daljša ekspoziacija, zapleti in razpleti bi bili mnogo bolj komplicirani, precej bi moral povečati že tako visoko število sodelujočih oseb, pa še to in ono težavo bi moral premostiti, če bi hotel ohraniti Epafrodita in njegove ljudi tudi v dramatizaciji.

* * *

Ta dramatizacija je pravzaprav namenjena za uprizorjanje na prostem. Dramaturg celjskega gledališča mi je pred letom, ko sem mu ponudil, da dramatiziram »Pod svobodnim soncem«, dejal, da bo pri uprizoritvi sodelovalo statistov kolikor jih bo potrebno, konjeniki itd. Zaradi deževnega poletja in drugih prav tako pomembnih ovir smo morali to misel opustiti in pripraviti uprizoritev v gledališču.

* * *

Poglavitne značilnosti take uprizoritve, kot je naša, bi morale biti: barvitost, zanos v kompoziciji prizorov z množico, jasnost, preprostost, sijaj, kar se tiče igralcev pa predvsem popolna obrtniška brezhibnost. Ob tem se spominjam ene izmed tehničnih razlik med filmom in gledališčem (ki pa seveda izvira iz formalne specifikke filma): vsaka predstava v teatru ima vrsto nepredvidenih napak in spodrseljajev, tu in tam se zameša tekst, se zakomplicira ali celo zmede situacija — film tega ne pozna, vsak količkaj dober film je brez spodrseljajev in obrtniških ali tehničnih napak. Le v zelo slabih filmih opazimo, da se je igralcu

zataknil tekst, da je zmedel situacijo — pa čeprav igra brez suflerke. Temu se morajo skušati približati take predstave takih del. Igralcem ni potreben tolikšen notranji napor in intenzivnost, kot pri uprizoritvah psiholoških ipd. del — zato pa morajo povedati svoj tekst, gibati se po odru in se mečevati brezhébnó, brez vsakega spodrsllaja in napake. Samo na ta način lahko naše romantične junake približamo gledalcu tako, da bo zaživel z njimi, mu pomagamo preseliti se v iluzijo in ga neopaženo povedemo preko cele vrste nerealističnih in včasih celo naivnih zapletov, razpletov in replik.

* * *

Morda nam bo kdo očital, da smo »Pod svobodnim soncem« postavili na oder s preveč hrušča in trušča, da smo zanemarili notranje življenje junakov in stremeli samo h zunanje čim sijajnejši in barvitejši predstavi. Samo en ugovor imamo in z njim, mislim, smo popolnoma ovrgli vse take očitke: skušali smo ohraniti poglobitve značilnosti romana. Mislim, da bo k našim predstavam, če smo količkaj uspeli, privlačevalo gledalce isto, kar vedno znova privlačuje bralce Finžgarjevega romana: patriotičen žar (pa čeprav včasih morda zelo preprost), drzen in širok zamah v organizaciji snovi, preprostost likov, ki gledalca ne zaposlijo s svojo notranjostjo, temveč z mogočnostjo, da, s patosom konfliktov in prigod, v katere se zapletajo in jih razpletajo po svoji volji, pa še jasnost, preprostost, barvitost ter spet in spet zanos.

Prva uprizoritev v »gledališču v krogu« v FLR Jugoslaviji; foyer celjskega gledališča; sez. 1953-54; Somin: »Atentat«

FRAN S. FINŽGAR — M. MIKELN
POD SVOBODNIM SONCEM
(ODLOMEK DRAMATIZACIJE)

NAPOVEDOVALEC:

Pod svobodnim soncem... povest davnih dedov. Godi se pred tisoč leti, takrat ko so naši pradedje prišli s širokih ravníc izza Karpatov in se razlili po tej zemlji. Morda ni bilo vse tako, kot je zapisal pisatelj in kot vam bomo prikazali mi; toda vedno so živeli taki ljudje, kot živijo v naši igri in če so hoteli živeti v prostosti, so se morali zanjo bojevati.

Toda ne samo o bojih — tudi o ljudeh, ki so te boje bili, govori naša povest, o njihovih čustvih in strasteh. Pripoveduje o sovraštvih, ki so vnmala vojne med brati in o ljubeznih, ki so vojne poravnale in ohranjale rod. Rod pa je živel in se boril za tisto, kar so mu vselej kratili: za svobodo. Kajti hotel je živeti pod svobodnim soncem.

PRVA SLIKA

(Pod velikim drevesom je postavljen žrtvenik iz velikih kamnov. Okrog njega stojijo starešine in vojska. Svarun stopi iz kroga starešin k žrtveniku. Vojska se umiri. Na žrtveniku zaplapolala ogenj. Nekaj trenutkov popolnega miru.)

SVARUN: Dažbog mogočni, ki odpiraš roke in seješ setve in polniš hrame, ki plodiš črede ovac in pitaš goved — zahvaljen! Zahvaljen, o Veles, ki čuvaš pašnike! Sovrag je poteptan in naše črede so proste. Hvala tebi, Perun, ki si sprožil strelo in grom na sovraga, ukrotil bese in nadel vrv Morani, da nam je prizanesla! Svetovit, ki gledaš z enim očesom po vsej zemlji — pokazal si nam sovražnika, da so ga uzrle naše strelice, da so ga zadela kopja in mu naše sekire razklale glavo. Hvala vam, o bogovi, hvala za zmago nad sovragom! *(Svarun nepremičen obstane pred žrtvenikom. Devojke nosijo na žrtvenik darove, žito, sadje. Razvijejo se v ples.)*

Ples.

Ples se razširi na vso vojsko, ki nato odide v ozadje. Starešine Slovenov in Antov posedejo v posvet.)

SVARUN: Možje, starešine, slavni bojevniki, končana je vojna in ni končana. Sovrag je poteptan in sije nam svobodno sonce. Hvala Perunu! A pravim vam, vojna ni končana. Pobili smo eno bizantinsko vojsko, toda še preži sovrag za Donavo. Zato, kdo bi puščal sredi njive plug in hodil ob lepem vremenu domov? Zastavili smo plug, brazda je široko zazevala, torej, bratje, naprej! Pojdimo samo po drobtinice tistega hleba, ki so nam ga leta in leta jemali Bizantinci. Mrazovi so letos še daleč, udarimo v dežel sovragov, povrnimo si, kar nam je nagrabilenega! To je misel vašega staroste, ki ste ga sami izvolili, da hodi v sivih letih pred vami in vojuje z vami.

VELEGOST: Pol hlapcev mi je padlo v sedanjem boju in dva sinova ležita na polju, pa pravim: sebe še imam in še dva sina in vsi naj pademo, če treba, samo da se maščujemo in izterjamo dolg.

RADOGOST: Modro govoriš, Velegost. Izterjajmo dolg!

SVARUN: Bratje Sloveni, Antje, više od nas stanujete, pa res niste toliko trpeli pred Bizantinci kot mi. Ali če hočete biti varni, zidajte zid pod seboj! Zid smo mi, vaši bratje. Primaknite trdne kamne k skupnemu zidu, da boste mirno spali s svojimi družinami in varno pasli svoje črede.

VOLK: Bratje Sloveni, zima leži pred durmi in zasači nas tam v gorah. Ne izkušajmo bogov, dovolj so nam dali to pot. Vrnimo se mirno domov do pomladi. Potlej se zberimo in udarimo čez Donavo.

SVARUN: Starešine rodu Antov, ne spomladi, zdaj je čas, da udarimo čez Donavo. Pobili smo sovražnikovo vojsko v težkem boju, zdaj ni nikogar, ki bi nas ustavljal na poti maščevanja! Ni moder, kdor si zakolje jagnje in ga speče, potem pa ga pusti in odide z lačnim žolodcem.

VELEGOST: Pametno govoriš, Svarun. Mi se hočemo do sita najesti!

SVARUN: Ne samo mi, starosta mora biti pravičen. Antje so bili verni tovariši in so prišli od daleč nam na pomoč. Ali naj zastonj lomijo kopja, zastonj krhajo meče, zastonj izgublajo glave? Ne! Plačilo se jim spodobi po delu. Mi ga ne moremo dati, toda zanje gremo ponj tja, kjer ga je obilo.

VILJENEC: Volk je govoril pravdo. Mi ne prosimo plačila. Če bi ga pa iskali, se povedal Volk, da lahko dobimo bridko plačilo v zobeh zime. Zato se mi vrnemo. Daleč je naš dom — bodimo modri in nikar požrešni kakor tisti, ki je še sit jedel in poginil.

SVARUN: Lepo je, da želite domov. Toda zdaj ni čas, da bi se vračali na domove!

ANTSKI STAREŠINA: Svarun meni, da bi le Sloveni gospodarili.

VILJENEC: Kako veleva svobodnim možem!

VELEGOST: Uporniki, razdvojili boste vojsko!

VOLK: Svarun nam ne bo veleval!

SLOVENSKI STAREŠINA: K ženskam se pojdite gret!

SVARUN: Zakaj nesloga? Glejte, bratje iz rodu Antov, nobene bizantinske posadke ni več ob meji, pobili smo jih, svobodno bi šli v dežel in si nabrali bogatega plena. Ko bi vprašali vojsko, bi morda mnogi želeli, da igraje pridobe več v mesecu, kakor jim postori drobnica in goved leto in dan. Povprašajmo jih!

VOLK: To naj velja, če bo kaj izdalo. Zato se skleni posvet do jutri. *(Starešine vstanejo in ločeni v dveh skupinah odidejo. Svarun zamišljen ostane. Pride Iztok in se ustavi do ujca.)*

IZTOK: Oče, tvoje lice je tožno. Kakšen je bil posvet, da si povetil glavo?

SVARUN: Iztok, sin moj, pomni, da Sloven ne bo srečen, ker ni složen. Oblaki se potegnejo čez njegovo svobodno sonce, tako gosti, da jih morda ne predre več vesela luč.

IZTOK: Če hočemo braniti svoje meje, se moramo naučiti vojskovanja po bizantinsko. Pri Perunu, kako se znajo vojskovati Bizantinci! Naučim se tega od njih in potem naučim vojskovanja Slovene!
(V ozadju hrup. Vojaki se razmikajo pred Huni, ki počasi prihajajo naprej.)

SVARUN: Kaj je tam?

IZTOK: Huni so, hunski glavar Tunjuš in njegovi konjiki.

TUNJUŠ: Svarun, največji junak si, ker si zmagal Bizantince. Največji junak — tako ti pravim jaz, Tunjuš, potomec kralja Atila.

SVARUN: Kam te vodi pot? Sedi k nam, da Te pogostimo!

TUNJUŠ: V Bizanc, da nalažem carja in dobim denarja.

SVARUN: Bizantinski car je mogočen...

TUNJUŠ (se zakrohota): Mogočen? Ti si mogočen in jaz sem mogočen, ki pozna meč in kij. On pa sedi na svojem lepem prestolu in pestuje svojo carico Teodoro, ki je vlačuga, da je Tunjuš še svojemu konju ne priveže za rep. Njemu samo porečem: barbari, Sloveni in Antje se dvigajo — pa takoj odpre skrinje in nasuje zlata ter moleduje: Tunjuš, pomiri jih, plačaj, na zlata in srebra!

SVARUN: Dobro vojake ima. To so besi!

TUNJUŠ: Potolkel si jih, starešina, sedaj je zemlja prosta. Pred Bizanc greš lahko, če utegneš in se ti zljubi!

SVARUN: Ej, šel bi, pa Antje, Antje...

TUNJUŠ: Kaj — nočejo?

SVARUN: Domov silijo, naveličani so boja.

(Ljubinica prinese medicine v vrču, za njo Rado. Tunjuš vjame Ljubinico za krilo. Ljubinica stopi nazaj.)

TUNJUŠ: Ej, hčer imaš...! Mi jo daš za ženo?

SVARUN (pokaže na Rado): Rado, sin starešine Velegosta, jo je zasnubil in obljubil sem mu jo. Rado je junak in ljubita se.

TUNJUŠ: Kaj bo njemu lepota — meč ima in konja! Jaz jo napravim za kraljico, z menoj bo vladala Hunom!

SVARUN: Rekel sem, obljubil sem jo Radu.

TUNJUŠ: Zdaj jo snubim jaz, Tunjuš! Dvesto konj ti dam zanjo.

(Svarun odkima. Tunjuš prime Ljubinico za roko.)

TUNJUŠ: Tri sto konj!

(Ljubinica se mu izvija, Tunjuš jo stisne k sebi. Ljubinica zastoče, priskoči Rado in potegne nož).

SVARUN (Radu): Nazaj! (Tunjušu): Tunjuš, moj gost si in postregel ti bom, kot se glavarju spodobi. Toda — ne zahtevaj preveč!

(Tunjuš izpusti Ljubinico. Ljubinica se stisne k Radu, počasi odideta v ozadje.)

TUNJUŠ: Svarun, tvoja hči bi bila kraljica Hunom in žena moža, ki ga pozna svet od Donave do Bizanca!

SVARUN: Pustiva to, glavar! Jej in pij!

TUNJUŠ (pije): Saj dovoliš, da prenočijo moji v taboru? Jutri krenemo dalje.

SVARUN: Naši gostje ste. Kar imamo mi, tega ne pogrešajte vi!
(Svarun odide v ozadje. Vojska se razgublja, prizorišče se temni.)

TUNJUŠ *(izpije in vrže majoliko na tla)*: Balambak!

BALAMBAK: Želiš, gospod?

TUNJUŠ: Kam sta odšla Svarunova hči in mladi Sloven?

BALAMBAK: V gradišče, gospod!

TUNJUŠ: Moja bo, mora biti moja! In Svarunu se maščujem, da me bo pomnil do smrti! Ante naščuvam proti njemu in... ha, in vojno zapalim med Anti in Sloveni! Balambak, konja! V antski tabor!
(Odideta. Prizorišče je osvetljeno samo še na majhnem delu v ospredju, kamor pride Radovan, ki veže strune na plunko in jo uglaša.)

IZTOK *(se mu oprezno približa)*: Radovan, ne zameri, vprašal bi te važnih reči.

RADOVAN: Vprašaj!

IZTOK: Ti greš v Bizanc?

RADOVAN: V Bizanc! Pri teh divjakih mi ni biti. Raztrgali so mi strune, volkodlak jih srečaj!

IZTOK: Ali me vzameš s seboj?

RADOVAN: Iztok, sin Svarunov, bodi moder in ne nori. Zate, za sina staroste je dom, zame — godca — potepanje križem sveta.

IZTOK: In vendar pojdem, ker moram!

RADOVAN: Bizantince ti je z udarcem skalil možgane. Ne govori neumnosti! Ostani doma in ne ubijaj sivega očeta. Pomisli, da si sedaj edini sin.

IZTOK: Prav zato hočem v Bizanc.

RADOVAN: Šetek te je otvezel na vrv in zadavil tvojo pamet. Zatožim te očetu, da si nareže šib in te spokori.

IZTOK: Radovane, bodi usmiljen, vzemi me s seboj. Ti boš godel, jaz bom pel in prebija se do Bizanca!

RADOVAN: Norec je kakor voda — samo naprej, nikoli nazaj. Razodeni, kaka sla te vleče na pot.

IZTOK: Naučil bi se rad po bizantinsko vojevati.

RADOVAN: Po bizantinsko vojevati? Saj znaš po slovensko!

IZTOK: Toda Bizantinci se vojskujejo bolje. Hočem se naučiti od njih!

RADOVAN *(premolkne za trenutek)*: Ne rečem, lepa je tvoja misel. Vzamejo te v vojsko, junak si. Toda vedi, da pošiljajo barbare prve v boj in da se težko še kdaj vrneš živ.

IZTOK: Perun me bo čuval.

RADOVAN: Morda te išče sreča. Vzamem te s seboj — in ko prvikrat ganeš za mano z nogo, tedaj si moj sin. Razumel?

IZTOK: Tvoj sin, očka dragi!

RADOVAN: Ali te je videl Tunjuš?

IZTOK: Ni me videl!

RADOVAN: Ne sme te videti! Tunjuš je zvitorepnik. Prejle sem ga videl, kako je ščuval Slovence proti Antom. Gotovo gre nato k Antom in jih naščuva proti Slovenom. Neresec! Ne sme te poznati, v Bizanc gre, tam naju sreča in proda carju za stare konjske brzde. O, Bizanc... Pomni: O tej vojski ne smeš tam vedeti niti besedice.

IZTOK: Ne besedice, očka.

RADOVAN: Ponoči izgineva. Toda premisli dobro, da tvoj oče umre od žalosti!

IZTOK: Ne umre. Devet sinov je padlo, pa ni umrl.

RADOVAN: Dobro. Pripravi se. Obleci prteno haljo in vzemi kožušek s seboj, v gorah naju bo zeblo. Orožja ne jemlji, samo nož skrij za pas. Včasih se potrebuje.

IZTOK: Tudi dva konja vzamem.

RADOVAN: Ne smeš! Pevci in godci hodijo peš. Tudi ne mudi se nama nikamor.

IZTOK: Toda molči, očka!

RADOVAN: Molči ti in se prikrij Tunjušu. Zvečer, ko vojska poleže, pri tem grmu!

(Iztok in Radovan odideta. Prizorišče se počasi zatemni.)

*M. Jerajeva kot
Ruth in S. Strnad
kot Robert
v Grünovem
»Atomskem
plesu«; sez. 1953-54*

UMRL JE VALO BRATINA, BIVŠI UMETNIŠKI VODJA,
REŽISER IN IGRALEC CELJSKEGA GLEDALIŠČA

Oddolžimo se tudi mi v našem listu spominu igralca, režiserja, inscenatorja, dramaturga, pedagoga in organizatorja na amaterskih odrih, skratka, gledališkega entuziasta Vala Bratine, ki se je z vozom boginje Talije trikrat ustavil tudi v Celju.

Rodil se je leta 1887 v Idriji. Zdravega in naravnega Valo sta v mladosti mikali kar dve panogi umetnosti: likovna in gledališka. Sedemnajstletni študent — hospitant ljubljanske Umetno-obrtné šole za slikarstvo in kiparstvo se je živo zanimal za gledališče in kmalu postal honorarni član tedanjega Deželnega gledališča v Ljubljani, 1906 pa je absolvirал dramatično šolo. Čeprav se je naposled popolnoma posvetil gledališki umetnosti, je na svoji dolgi in plodni umetniški poti ostal zvest likovni umetnosti. Likovno znanje je oplajalo tudi njegove režijske koncepcije. Toda ne samo z znanjem, s prirojenim čutom za skladne barve in čiste oblike je postavljал učinkovite moderne inscenacije.

Finančne težave so ga prisilile, da se je odpravil v tujino. Prepotoval je razna nemška gledališka mesta: Berlin, Bremen, Düsseldorf, Essen, Köln, Gera, München itd. Z idrijsko žilavostjo in trmo ter globoko prepričanjem v svoje umetniško poslanstvo si je na tem potovanju bogatil izkustva. Zadnje leto učenja in iskanja med Nemci je dobil angažma v Mestnem knežjem gledališču v Osnabrück—Detmoldu. Tu je študiral pri dramaturgu in režiserju dr. Hansu Hansenu in dobil trdne osnove za svoje bodoče režijsko delo.

Tako je Bratina večji del svojega življenja potoval. Namreč tudi potem, ko se je vrnil iz Nemčije, ga je nemirna umetniška narava silila, da je menjaval svoja delovna torišča in skoraj ni slovenskega mesta, kjer bi ne bili spoznali Vala Bratine bodisi kot amaterskega ali poklicnega režiserja, inscenatorja in igralca. Leta 1908 je začel v slovenskem gledališču v Trstu, 1912 se je vrnil v Deželno gledališče v Ljubljani, še pred prvo svetovno vojno nadaljeval v Celovcu in Gorici, 1918 ga najdemo zopet v Ljubljani, v sezoni 1920-21 v Celju, do 1927 v Mariboru, nato v Mestnem gledališču v Ptuj in 1927-28 zopet v Mestnem gledališču v Celju. Umiril se je šele z 41. leti, ko se je za stalno zasidral v Ljubljani, kjer je do leta 1945 deloval pri SNG. Toda tudi po drugi svetovni vojni se je aktivno vključil v umetniško delo pri raznih igralških skupinah v Sloveniji, predvsem pa v Ljubljani.

Pionirji, kakor tudi mlajši celjski gledališčniki, ki so gradili temelje sedanjemu Mestnemu gledališču, se z globokim spoštovanjem spominjajo odkritega, veselega ter dobrega prijatelja Vala Bratine. Kako bi se ga ne! V Celje je prišel prvič v pričetku sezone 1920-21, kjer je nepretrgoma deloval do 1. aprila 1921. Kot izrazito ljudski gledališki de-

lavec se ni posvetil zgolj strokovni strani, samo režijski izpeljavi in realizaciji uprizoritve ali igralskega lika, spoprijel se je tudi z notranjimi organizatoričnimi problemi. Delo z nujnim razvojem nastajanja takrat še amaterskih stvaritev, ga je sililo v vsestransko delovanje. Valo Bratina po svojem karakterju ni smel, predvsem pa ni mogel stati ob strani. Tako je bil v tej prvi sezoni v Celju ne samo režiser in igralec Dramatičnega društva, bil je tudi ravnatelj takratnega Mestnega gledališča. V tej sezoni, zlasti pa v sezoni 1927-28 so ga Celjani spoznali v njegovih kvalitetnih, za tisti čas revolucionarnih režijah in inscenacijah, ki so nadomestile naturalistično šaro z doslednimi in skrbnimi stilnimi scenami. Njegove režije torej, ki nosijo svojstven pečat v inscenaciji, ki jih je vskladil z vsemi igralskimi izraznimi sredstvi na odru, so navkljub neogibnim reminiscencam na tedanji ekspresionizem bile napredne. Bratinove scene so celo prehitevale inscenacije ljubljanskega gledališča, kjer je v tem času prevladovala še reinhardtovska ali celo predreinhardtovska inscenacija. Sicer si je Bratina svoj režijski prestiž ustvaril v glavnem v Narodnem gledališču v Mariboru v letih 1921—1926, vendar pa je tudi Celju ogromno dal, saj je deloval neokrnjeno z vsemi razpoložljivimi izraznimi sredstvi ter s polno energijo.

V Celju je v sezoni 1920-21 režiral, insceniral in igral v naslednjih delih:

Komedija Zapoljske Gabriele »Moralna gospe Dulske« (igral Dulskega); veseloigra Josipa Ogrinca »V Ljubljano jo dajmo« (igral Pavla); tragedija Avgusta Strindberga »Oče« (igral Ritmojstra); veseloigra Schoentana in Kadelburga »Gospod senator« (igral Mittelbacha); narodna igra Franca S. Finžgarja »Divji lovec« (uprizoritev gojencev Bratinove dramatične šole); drama Halbe Maksa »Mladost« (igral Škofa); ljudska igra Walterja Steina »Gospodje sinovi« (igral Pesjaka).

Prvega aprila 1921 je Valo Bratina zapustil Celje in se zopet vrnil v sezoni 1927-28. Tokrat je bil pogodbeno nastavljen za upravnika Mestnega gledališča in režiserja ter igralca Dramatičnega društva od 1. septembra 1927 do 1. maja 1928. To je najplodnejša Bratinova sezona v Celju. Preko odra je šlo 11 premier, ki jih je Bratina vse sam zrežiral, tehnično opremil in v njih tudi igral.

Drama Ivana Cankarja »Hlapci« (igral Piska); narodna pravljica Frana Milčinskega »Mogočni prstan« (kot igralec ni sodeloval); žaloigra E. Raupacha »Mlinar in njegova hči« (igral Černota); igra Angela Cerkvenika »Roka pravice«, krstna predstava (igral Možino); tragedija Alojza Remca »Magda« (kot igralec ni sodeloval); božična povest Pavla Golje »Peterčkove poslednje sanje«; drama V. Sardouja (prevod Valo Bratina) »Razporoka« (igral neugotovljeno vlogo); Leva Tolstoja »Vstajenje« (igral predsednika porote); narodni igrokaz Franca S. Finžgarja »Divji lovec«; Deutscheva drama (prevod F. S. Finžgar) »Pasijon« ter Jaroslav Hašek - Maks Brod - Hans Reimann »Dobri vojak Švejk« (igral Švejka).

Papirnica

CELJSKE TISKARNE CELJE, TRG V. KONGRESA 3
in knjigarna

Od 1. aprila 1954 smo pod operativnim
vodstvom Celjske tiskarne Celje. Izredno
nizki režijski stroški nam omogočajo kon-
kurenčne cene. Vabimo Vas, da se o tem
prepričate, kakor tudi o naši postrežbi!

Se priporoča kolektiv!

Naročite si

NA
DOM
DOBIVALI
GA
BOSTE

REDNO
PRED
PREMIERO

TOVARNA EMAJLIRANE POSODE • CELJE

BRZOJAV: EMAIL, CELJE
TELEFON: 22-71

Nudi svoje nevavestne izdelke:

EMAILIRANO POSODO.

*

POCINKANO POSODO.

*

BRUŠENO IN SUROVO POSODO.

*

POKOSITRENO POSODO.

*

**HIGIENIČNE
EMAILIRANE IZDELKE.**

*

KOPALNE KADI.

*

**KOTLE IN RADIATORJE
ZA CENTRALNO KURJAVO.**

*

SENČNIKE VSEH VRST.

*

itd.

PROJEKTIVNI
BIRO
CELJE

Gregorčičeva 3
Telefon 26-70

Projektira visoke ter
nizke gradnje, interierje
in je vedno na razpo-
lago za strokovne
nasvete. Kvalitetno de-
lo in konkurenčne cene

GOSPODARSKO
PODJETJE

PIROTA

CELJE - PEČOVNIK
Telefon 27-02

Izdeluje vso
pirotehniško
galanterijo
ter pripravi
za vsako
proslavo
primeren ognjemet. Se priporočamo

MEKA

Mehanična
Tkalnica
CELJE

Največja
trgovska hiša
na Štajerskem,
veleblagovnica

**LJUDSKI
MAGAZIN
CELJE**

Vam nudi
bogato izbiro
tekstilnega
in trikotažnega
blaga, čevlje
vseh vrst,
igrače ter
razno drugo
blago po
najnižjih
dnevnih cenah.

Za cenjeni
obisk se
priporoča
delovni
kolektiv

**LJUDSKI
MAGAZIN
CELJE**

*
HOTEL
**E
V
R
O
P
A**
CELJE

Vam nudi dnevno
prvovrstno vino
in hrano ter se
priporoča za obisk!

*

IZDELUJEMO:
Kaloriferje, ven-
tilatorje, klima
naprave, bojlerje,
tlačne kotle vseh
vrst, velikosti in
izvedb,
električne kalori-
ferje, kondenzne
lonce od ½" do 2",
kleparske pri-
robne stroje, su-
šilne naprave in
podobno

IZVRŠUJEMO:
Montaže vseh vrst
centralnih kurjav
in sanitarnih
naprav ter vsa
stavbna kle-
parska dela
Naročila
izvršujemo hitro
in solidno

**KOVINSKO
PODJETJE
CELJE**

Vodnikova 6
Telefon 21-56

Velika izbira
tekstilnega blaga –
moškega in ženskega perila
Se priporoča trgovsko
podjetje

Trg V. kongresa **MANUFAKTURA** CELJE

Nudi za domači trg in izvoz:

SUROVI CINK 97.80% Zn

CINKOV PRAH 97 % Zn total

FINI CINK 99.75% Zn

REDESTILIRANI CINK 99.85% Zn

RAFINIRANI CINK 98.70% Zn

CINKOVO PLOČEVINO

AVTOTIPIJSKE IN OFFSET PLOŠČE

CINKOVE PROTEKTORJE ZA KOTLE

CINKOVE PRALNICE VALOVITE

CINKOVO BELILO

ŽVEPLENO KISLINO 60° Be

CINKARNA

CELJE

Tel.: 20-81, 20-82

**Cenjene stranke opozarjamo, da vršimo
usluge z valjanjem svinca, kositra,
antimonovega svinca in srebra**

ELEKTRO RADIO CENTER CELJE

Trg V. kongresa 2

Telefonska št. 21-32

Velika izbira radio aparatov elektro-
motorjev, elektroinstalacijski material
električni gospodinjski predmeti

N i z k e c e n e

Tovarna žičnih izdelkov, Celje

Ipavčeva ul. 20, telef. št. 21-43

I Z D E L U J E :

prvovrstno žično pletivo za ograje,
za drevesnice, mreže za sejanje
peska, kovinsko pohištvo, žične
transporterje, predpraznike in
vse ostale izdelke žičnega pletiva

Cene ugodne — Se priporočamo!

Valna
C E L J E

- velika izbira
- odlična kvaliteta
- lepi vzorci
- nizke cene

**Restavracija
OJSTRICA
Celje**

*

Po predstavi Vas
vabi na dobro kapljico
in okusen prigrizek

**Tkanina -
Galanterija
CELJE**

**TRGOVSKO
PODJETJE
NA VELIKO**

• SAVINJA • LESNA INDUSTRIJA, CELJE

Če želite lepo urediti prostore, v katerih
živite in delate, se obrnite na nas! Nudimo
Vam družinske spalnice iz vseh vrst furnirja,
mehke spalnice, kuhinjske opreme, delovne
kabinete, kavče, otomane, trodelne žimnice
in vložke za postelje. Razen tega Vam nudimo
mehak in trd les, plemenite in slepe furnirje
vseh vrst, kakor tudi raznovrstno
embalažo.

Tel. 22-76 - Prodajalna: Zidanškova 15, tel. 26-34

M E D P R E D S T A V O
S E O D Ž E J A J T E
I N O K R E P Č A J T E

V G L E D A L I Š K I O K R E P Č E V A L N I C I

*	nizke cene	hladnih jedil	*
*	velika izbira	vin in	*
*	slaščic	žganih ter	*
	brezalkoholnih pijač		

**Železarna
Štore**

Štore pri Celju

proizvaja in nudi svojim
odjemalcem:

valjane proizvode: okroglo
ploščato, kvadratno, šestero-
kotno in betonsko železo;
odlitke sive litine, strojne
litine, litoželezne cevi s
pripadajočimi armaturami,
jeklarske in kovaške kokile;
vse vrste valjev iz trde litine
za potrebe črne in barvaste
metalurgije, za mlinsko in
tekstilno industrijo;
ognjeodporne izdelke: visoko-
kvalitetno šamotno opeko in
šamotni malter.

Zahtevajte katalog naših
izdelkov!

Kot upravnik Ljudskega gledališča Celje in režiser je bil Bratina po osvoboditvi pogodbeno nastavljen od oktobra 1948 do 31. marca 1949. V glavnem je v tej sezoni upraviteljeval, režiral ali insceniral.

Režiral in hkrati insceniral je samo »Večer Prešernove poezije«, (ob stoletnici smrti Franceta Prešerna) in Aleksandra N. Afinogjenova dramo »V tajgi«. Umetniško vodstvo je prevzel v S. Mihalkova »Posebna naloga«. Insceniral dramo Ivana Cankarja »Jakob Ruda« ter igro Franja Roša »Ušesa carja Kozmijana«.

Iz gornjega repertoarnega pregleda Bratinovih uprizoritev v Celju (slično bi našli v Mariboru, v Ljubljani, Ptuju, Trstu itd.) je razvidno, kako širok je bil obseg njegove umetniško kreativne zmožnosti in volje. Z enakim poletom se je loteval tragedij kot komedij, dram, narodnih iger in otroških pravljicnih uprizoritev.

Posebna odlika njegovega dela pa je pogumno uprizorjanje slovenskih izvirnih del. V tem pogledu nima tekmeča v vsej zgodovini slovenskega gledališča. Po raznih poklicnih in amaterskih odrih je uprizoril številne novitete slovenskih avtorjev: Milčinski, Remec, Bevk, Golar in Cerkvenik. Med temi je bila na celjskem repertoarju Cerkvenikova »Roka pravice«, ki je bila kot krstna predstava uprizorjena 19. novembra 1927.

Bratini je bila zdrava ljudska naturnost v pomoč pri oblikovanju njegovih igralskih likov. Ze rahli idrijski prigras ga je zlasti v vlogah ljudskih tipov delal prikupno domačega. Zato si je najrajši izbral ljudske igre in komedije ter dela, v katerih mu je narečni prizvok pomagal ustvarjati domačo atmosfero. Tako se je kot karakterni igralec najbolj uveljavil v ljudskih t'pih. Celjani so ga takega videli v Haškovem »Dobrem vojaku Švejku«, kjer je ustvaril Švejka. Najbolj pa se je Bratina kot igralec in režiser razmahnil v času svojega delovanja v Narodnem gledališču v Mariboru, kjer je bil po letu 1921 nekaj časa ravnatelj gledališča, pozneje pa do leta 1926 ravnatelj Drame.

V Mariboru kakor v Celju je v svoji dramatični šoli vzgojil niz dobrih igralcev. Mnogim slovenskim igralcem je bil prav Valo Bratina prvi učitelj. V začetku svojega plodnega delovanja v Mariboru se ni zadovoljil z zgolj praktičnim pedagoškim delom. V mariborski gledališki reviji »Drama« (1921/22) je napisal schillerjansko študijo »Par besed o naši gledališki umetnosti«. Tu pojmuje gledališče kot nujno ustanovo za moralno in umetniško vzgojo ljudstva. Za naše razmere tedaj naravnost revolucionarna pa je misel o gledališču za najširše ljudske množice in ideja za otroško gledališče, kjer naj bi delovali otroci sami.

Bratina je strastno ljubil vse, kar je mlado in živo ter dostopno za lepoto in plemenitost. Na stara leta se je od gledališča poslavljal prav pri otrocih. V Ljubljani za Bežigradom je zadnji čas uspešno uprizoril dve mladinski igri: Bevkovega »Tončka« in »Posebno nalogo« v veliko veselje bežigrajskih pionirjev. Gledališki entuziast Valo Bratina je nenadoma umrl 6. julija letos, takorekoč sredi gledališkega dela med otroci, ki jih je tako ljubil. Svojega »dedka«, ki so mu krsto obsuli z rožami, ne bodo nikdar pozabili. Za njih je umrl »dedek«, v slovenski gledališki zgodovini pa bo ostalo zapisano ime enega najbolj popularnih gledaliških umetnikov stare generacije.

Slavko Strnad

L O J Z E F I L I P I Č P A R I Š K A E N A Č B A (P O Š T U D I J S K E M B I V A N J U V P A R I Z U)

Ne vem že katera hudomušna zloba je sestavila tole enačbo: LA TABLE + L'AMOUR + LE THÉÂTRE = PARIS. (DOBRA JED + LJUBEZEN + GLEDALIŠČE = PARIZ). Eno je gotovo: Parižan je ni sestavil, dasi se, če ga poskušaš z njo zboti, še daleč ne čuti prizadetega. Dobrodušno in ironično obenem se ti nasmehne, češ, spet ena izmed neštetihi »globokih in duhovitih« resnic o Parizu, kakršnih kar mrgoli v grmadah senzacionalnih reportažnih pisanj o »glavnem mestu sveta«. Pravzaprav: Parižan pa tudi vsak Francoz bi skoraj gotovo dejal: »o prestolnici sveta«. Francoz je namreč bolj ponosen na kraljevsko preteklost kot na republikansko sedanost in Ludovik štirinajsti je človek, ki ga v Parizu najpogosteje srečaš.

Prav tako ostane Parižan ravnodušen, če ga zbodeš s tem, da Pariz živi od napitnin, češ, jasno, kdor hoče užiti katero koli od neznank »pariške enačbe«, bodisi LA TABLE bodisi L'AMOUR bodisi LE THÉÂTRE (in veletoki popotnikov, ki se zaradi teh neznank z vseh strani sveta vale v Pariz in prinašajo več deviz kot na primer izvoz francoskih filmov, ne bodo nikoli usahnili), mora pač vzeti v zakup tudi večno pohlepno iztegnjene dlani na napitnino čakajočih Parižanov.

Mislím, da je to enačbo sestavil človek, ki si je bodisi ogledal Pariz površno, bodisi je prinesel s seboj vrečo denarja. Če se voziš po Parizu s taksijem, če ješ v razkošnih restavracijah ali če sodiš po kosilu ali večerji, na katero te je povabil na dom kak Parižan, stvarno dobiš vtis blagostanja ali celo gurmanskih orgij. Če vzameš zares dovtip, da so kuharji najbolje plačani Parižani in da bi bil predsednik republike lahko vesel, če bi imel plačo prvega kuharja v ne vem že kateri luksuzni restavraciji, te to lahko zavede v prenačleno in nepravilno sodbo. Prezreš, da so te restavracije domena deset ali recimo tudi sto tisočev privilegirancev, črnoborzičancev, raznih kriminalnih tipov in seveda predvsem bogatih tujcev kot je skoraj izključna domena bogatih tujcev tudi zloglasna pariška L'AMOUR s sicer prepovedanimi, a nenavadno širokogrudno toleriranimi javnimi hišami, nočnimi lokali in z vsem, kar k temu spada. Če si Pariz ogledaš površno in potem potuješ čez Nemčijo, ti pade v oči tale zanimiva zunanja slika: Francija, ki se zvija v obupnih krčih gospodarske neurejenosti, vzbuja na prvi pogled vtis, da je tu standard izredno visok in da na primer Parižani žive naravnost v razkošju ter v brezskrbni lagodnosti, dočim Nemčija, kjer je standard za povojne pojme v resnici visok, vzbuja vtis solidnosti, pomanjkanja in mestoma celo revščine.

Ne glede na bedne množice brezposelnih in brezdomcev, ki predstavljajo drugo skrajnost (tisto, ki je pri površnem opazovanju v Parizu ne zapaziš), ne glede na stotisoče, ki se drenjajo po majhnih in velikih cenjenih krčmah predmestnih četrti in QUARTIER LATIN ter leta in leta žive od POMMES FRITTES, ki ga zobljejo kar iz papirnatih škričeljev ali z vegastih aluminijastih krožnikov na pločnikih pred krčmami, ne

glede na izredno visoke življenjske stroške, ki pariško družino silijo v sorazmerno skromno življenje in ki so eden od vzrokov, da te ta družina zlepa ne povabi, — dasi potem, če to le stori, pride na mizo vse, kar premore shramba in klet najboljšega — ne glede na vse to pa je prva postavka ali neznanka hudomušne »pariške enačbe« v nekem smislu pravilna in resnična. Namreč, če razumemo besedo LA TABLE širše; kot varno, brezskrbno, udobno življenje. Nihče na svetu ne izpoveduje in ne priznava te želje in težnje tako prostodušno in včasih že kar vsiljivo kot to doživiš v razgovorih s Parižani.

Toda vse to le mimogrede.

Edina postavka, edina enačba, ki je v »pariški enačbi« povsem pravilna in točna, je tretja: LE THÉÂTRE — gledališče.

Gledališče Parižanu ni samo umetniška in kulturna institucija prvega reda, marveč pomeni Parižanu in Francozu sploh vse več: institucijo splošnodržavnega, notranje in zunanje političnega pomena.

Najjasneje je to opaziti pri osrednjem francoskem gledališču, pri COMÉDIE FRANÇAISE.

Pariški tisk je aprila letos izredno obširno poročal o gostovanju Comédie Française v Moskvi in Leningradu. Brez obvezne politične polemike seve tudi ni šlo: Figaro je posmehljivo apostrofiral pisanje Pravde, ki je francoske goste pozdravila kot »navdušene borce za progresivno umetnost«, samo Comédie pa razglasila za prvo trdnjavo v tej borbi. Tako Francozi kot Rusi so iz tega gostovanja naredili ne le umetniški, marveč tudi, ali celo bolj in prej politični dogodek prvega reda. Comédie je vzela s seboj v Moskvo naslanjač, na katerem je umrl Molière (uprizorili so Namišljenega bolnika), kar se doslej ni zgodilo še pri nobenem gostovanju, v Moskvi pa je bila odprta velika »Molièrova razstava«, o kateri je levičarski, pa tudi desničarski francoski tisk poročal zelo ugodno.

V Figarovi poleminični notici o »progresivnosti Comédie Française« je nekaj pritegnilo mojo pozornost: pisec se ironično posmehne trditvi, da so societeri CF »navdušeni borci za progresivno umetnost«, našteje med moskovskimi gosti nekaj skrajnih desničarjev, češ, glejte jih, progresivne borce, dočim trditev Pravde o progresivni vlogi Comédie same pustijo veljati. Comédie je nedotakljiva svetinja, niso pa nedotakljivi posamezniki v njej. Maksima: »C'est que le Théâtre-Français est la gloire de la France« (»Francosko gledališče je slava Francije«), je branik in mejnik, preko katerega komaj kdaj pljuske val kritike ali kak napad. Kljub temu je javna tajnost, da v Comédie marsikaj ni v redu: trenja med societeri in nesoglasja v repertoarnih vprašanjih vro in se skrivajo pod gloriolo tega starega gledališča. Marsikaj je razkril bivši generalni upravnik A. P. Touchard, ki je po demisiji izdal knjigo DESET LET COMÉDIE. V njej opisuje delo CF za svojega intendantskega mandata; trdi, da je zaradi izrednih pravic in pooblastil societerov, to je neke vrste delničarjev, ki poleg astronomsko visokih plač (150.000 frankov mesečno!) participirajo tudi na določenem delu inkasa, upravnik (administrateur général) v odločilnih trenutkih le lutka. Ta zastarela in anahronistična organizacijska ureditev onemogoča ali vsaj resno in dolgo ovira vsak revolucionarni poskus v CF, bodisi v upravno organizacijskem

bodisi v umetniško repertoarnem smislu. Societeri — trenutno jih je 44 — so angažirani za dobo dvajset let, kar praktično pomeni za vse življenje, če upoštevamo, da se igralec do sociecerstva dokoplje šele po dolgih letih. Po sodbi kritike in javnega mnenja je trenutno najboljši igralec v CF Fernand Ledoux. In vendar ta umetnik ni societer, marveč je angažiran le za eno sezono. Tudi na gostovanje v Moskvo ni smel iti. Sicer pa ni nujno, da bi človek bral Touchardovo knjigo, ki je — kot knjige sploh — zaradi strašansko visoke cene tako in tako skoraj nedostopna in jo je treba — če se že na vsak način hočeš z njo vsaj bežno seznaniti — »listati v nadaljevanjih« pri gledaliških knjigarnah med dovolj dolgimi pavzami. Zadosti je, če si kot gledališki praktik ob obiskih v CF postaviš nekaj vprašanj: kako je mogoče, da ima stočlanski ansambel CF na sezono le deset premier, daš igra v dveh hišah? Kako je nadalje mogoče, da prebiraje Gledališke liste boulevardskih gledališč vedno znova ugotoviš, da so najboljši igralci boulevarda bivši člani CF in da so centralno francosko gledališče zapustili na svojo željo? Zakaj? Zakaj je recimo Ledoux pred nedavnim zapustil CF in se posvetil režiji na boulevardih in zakaj so ga potem po nekaj mesecih pregovorili, da se je vrnil? In zakaj se slavna Maria Casarès ni dala pregovoriti, marveč rajši igra v BOUFFES PARISIENS pod neprimerno slabšimi materialnim! pogoji?

Kratko pariško bivanje, kakršno je moje, ne more dati pravice in osnove za to, da bi lahko na gornja vprašanja odgovoril in sodil o teatru, ki po besedah Julesa Romainsa velja za »premier théâtre du monde« (»prvo gledališče sveta«). Eno pa bo vsekakor držalo: CF ni živo gledališče, je pa pravcata zakladnica, iz katere mlad gledališčenik — bodisi tujec ali Francoz — lahko črpa neprecenljive izkušnje. Ko sem obiskoval predstave v CF, nisem od vsake odhajal resnično pretresen in le nekatere so bile veliko umetniško doživetje. Od vseh teh predstav pa me je spremljalo nekaj drugega, nemara nič manj važnega in dragocenega: spremljal me je občutek, da sem pridobil ogromno znanja. Na teh predstavah je dobilo konkretno obliko in vsebino ter meso in kri vse tisto, čemur je teoretični študij postavil ogrodje. Naj se sliši še tako šolsko: predstave v CF so mladega gledališkega delavca neke vrste praktični gledališki seminarji, nekakšno praktično dopolnilo teoretičnega študija. Comédie z dolgim nizom predstav mi je bila in mi je oživiljena, verno rekonstruirana francoska gledališka zgodovina od predmoliérske farse do antoinovskega naturalizma.

Molière je začel takorekoč na cesti, na boulevardu. Sveži elementi žive predmoliérske in zgodnjemoliérske politične in družbeno kritične farse z elementi italijanskega komedijanstva so rodili umetniško visokovredno Moliérovo karakterno komedijo. Ta se je umaknila z boulevardov in kraljevo palačo. Toda boulevard s tem ni umrl. Sejmski glumači in komedijanti so igrali dalje, vendar ta smer rodi nov, revolucionarno pomemben sad šele v 19. stoletju: naturalizem. To je zadnje, kar je CF sprejela z boulevarda in uvrstila v zbirko svojih historičnih zakladov. S tega stališča je razvojna linija francoskega gledališča izredno zanimiva: začne se na sejmu, si v zlati dobi pribori vstop in kraljevo palačo in se tu razvija nekako do romantike, ko se razvoj ustavi in vse bogastvo doseženih uspehov se nagrmadi v njenih muzejskih tre-

zorjih. Tam, kjer je ta linija zavila v PALAIS ROYAL, se oslavljeni boulevard razvija v svoji smeri naprej, v 19. stoletju spet polno zaživi, da bi v 20. stoletju mogli kartelovci tu izvesti novo gledališko revolucijo. Boulevard je še danes edino resnično živo francosko gledališče, dočim so kvalitete CF kot sem to poskušal nakazati, drugje. Če gre nekdo v Pariz zgolj na dramaturški lov, potem je dovolj, da obrede boulevard. Če bo kaj dobil, bo dobil tu. V Comédie pa je tako iskanje vnaprej obsojeno na neuspeh.

Jean Cocteau je v posebni letošnji številki gledališke revije PARIS THÉÂTRE, posvečeni CF, to gledališče imenoval »veličastno ladjo iz zlata in rdečega žameta«. Pozabil je pristaviti, da je ta ladja že davno spustila jadra in vrgla sidro. Zasidrana v zlati dobi francoske kulture se resnično veličastna, a samotna in nepremična ostro odraža na kulturnih obzorjih francoskega naroda, ki v današnjih, zanj vse prej kot lepih in prijetnih dneh, hrani in oživlja svoj nacionalni ponos s spomini na velike minule dni.

Francoska in inozemska publika jemlje CF kot gledališki muzej — sicer živ, a vendarle muzej — in prihaja vanjo gledat klasiko, dočim hodi moderna dela gledat na boulevard. Vloga Comédie v francoski gledališki kulturi je tako jasno in dokončno determinirana, da bo vsaka bistvena reorganizacija repertoarne politike dokaj težavna in tvegana operacija. Navdušenjc, s katerim sprejema občinstvo na primer Račina, je resnično nepopisno. Tujci se neredko temu čudijo. Ko pa vam Parižan razloži, da zna glavna Račinova dela skoraj na pamet in da mu pri predstavi ne gre za vsebino, marveč da prihaja uživati ob lepoti jezika, dikcije in deklamacije, mora človek priznati, da ta skrajna dovršenost besednega izraza res zasluži vse priznanje. »Ni važno, ali igralec ve, kaj govori, niti ni važno, ali jaz razumem, kaj govori, pač pa je važno, da verze *lepo in melodično deklamira*,« pravijo ekstremisti. To je seve pretirano ad absurdum, vendar ta zanimivi paradoks odlično ilustrira odnos Francoza do dramske klasike.

»Goethe bi bil te predstave vesel,« mi je šlo skozi možgane, ko sem nekega večera gledal Corneillovega HORACA, »tako zvesto in točno se ravname po določbah njegovega igralskega katekizma.« Osnovne značilnosti teh predstav so: počasen recitativ, premišljeno stopnjevanje v ekstaze, ekonomika geste, ki je operno počasna in razčlenjena, statika v prostoru, recitacija v publiko namesto partnerju, zlasti pa — česar niti ne bi bilo treba posebej omenjati — taka nepopisna dovršenost govora, da človek obstrmi.

Račinovo FEDRO, n. pr. uprizarja CF v režiji J. L. Barraulta. Pričakoval sem, da bom v njegovi režiji videl nekaj novega, kakršno koli modernejšo potezo. Toda ne. Celo Barrault je postavil na oder popolno historično rekonstrukcijo. Edino, v čemer je tu čutili modernega režiserja, je razsvetljava.

Borimo se za živo gledališče, ki bi bilo veren odraz našega časa. V tem smislu je Comédie Française skoraj mrtva. Živa pa je v nekem drugem smislu: v njej živi tri sto let francoske gledališke zgodovine.

In ne samo francoske.

Srečanje s to oživljeno zgodovino na »gledaliških seminarjih v CF« sodi med pomembnejša pariška doživetja.

Slika, ki jo da bežna primerjava repertoarjev, Münchenskih in dunajskih na eni, ter pariških na drugi strani, je zelo zanimiva. Pariz hoče biti repertoarno avtohton. Modernih del iz dramatike drugih evropskih narodov ali iz Amerike je tu na sporedu sorazmerno malo, zato pa tem več novih, kot sem že omenil, ne vedno dobrih del sodobnih francoskih piscev. V Münchenu in na Dunaju je drugače: repertoarji so tu izrazito eklektični. Domači avtorji so daleč v manjšini, zato pa je najti v njih skoraj vsa novejša evropska in ameriška dramska dela. Njihove kulturne zveze z inozemstvom so izredno dobre. Številna inozemska dela imajo krstno uprizoritve v nemških prevodih istočasno s krstnimi uprizoritvami v originalih ali le malo pozneje, znani pa so celo primeri, ko uprizore delo v prevodu prej kot v izvirniku. Ko sem na primer na Dunaju pripovedoval, da smo v Celju uprizorili Ustinova komedijo LJUBEZEN ŠTIRIH POLKOVNIKOV pred njimi (na Dunaju je bila premiera tega dela v aprilu, v Celju pa v februarju), kar verjeti niso mogli, da je to res.

Težnja po avtohtonosti je najbolj značilna črta letošnjega pariškega gledališkega repertoarja. Številčno najmočnejše je zastopana lahkotna družabna komedija (večina boulevardskih gledališč), nato klasika (Comédie in Vilarovo T. N. P.), na zadnjem mestu pa je sodobna drama (Marygny in nekatera boulevardska gledališča).

Dramaturška kriza v Parizu ni tako opazna kot drugod, ker znajo igralci iz povprečnih literarnih predlog izoblikovati močne uprizoritve. Velikokrat sem imel občutek, da gledališče tu rešuje literaturo in nemalokrat sem dal prav direktijam, ki pišejo imena igralcev (seveda le zvezdnikov) na plakatih z največjimi črkami, imeni avtorja in režiserja pa z najmanjšimi.

Pravijo, da kaže Pariz obiskati ali za teden dni, toliko, da si nalepiš na kovček hotelsko etiketo, ali pa za najmanj leto dni, če ga želiš res spoznati. Sicer bolje nič. Ne vem, če je to čisto točno. Kar zadeva gledališče, je dvomesečno bivanje v Parizu resda premalo, da bi ga mogel doobro spoznati, preštudirati in se dokopati do jasnih sodb in sinteze, v kateri bi ne bilo mesta za prenagljena in premalo utemeljena mnenja, je pa dovolj, da vsaj zaslutiš njegovo veličino in da spoznaš, ali točneje, da potrdiš v sebi resnico, ki jo zaslutiš že prvi dan, namreč, da je gledališče srce, veliko, živo, utripajoče srce tega čudovito lepega in zagonetnega mesta, da je pariško gledališče neusahljiva in neizčrpna zakladnica, iz katere črpajo in bodo črpali, iz katere se uče in se bodo učili gledališki delavci vsega sveta.

Ta resnica ostane taka kljub temu, da moramo marsikaj v gledališkem Parizu ali v pariškem gledališču sprejeti z rezervo ali kritiko, seve, če ne pademo pred vsem po vrsti na kolena samo zato, ker ni slovensko, ampak tuje.

»Pariška enačba«, ki sem jo zapisal na začetku, po moje potem-takem ni pravilna. Glasiti bi se morala:

LE THEATRE C'EST PARIS!

Gledališče = Pariz

ali celo:

Pariz = gledališče.

S L A V K O S T R N A D DUBROVNIŠKE LETNE IGRE 1954

Po zanimivosti in pestrosti programa sodijo dubrovniške letne igre na prvo mesto med vsemi festivalskimi prireditvami v Jugoslaviji. Obiskovalci Dubrovnika, ki je svetovno znan po svoji zgodovini in ima bogato tradicijo, si lahko poleg dragocenih mednarodno znanih historičnih spomenikov vsak večer privoščijo redke umetniški užitek: dramo, komedijo, glasbo, balet in folkloro ne v zaprtem konvencionalnem gledališkem poslopu, pač pa zunaj na prostem — na trgih, letnih gledališčih, v parkih itd. Zdi se, da je ves stari Dubrovnik podnevi en sam muzej, zvečer pa posamezni predeli mesta — teater, ki oživlja na eni strani gledališko in kulturno zgodovino Dubrovnika, na drugi strani pa je obiskovalcem na izbiro bogat umetniški program koncertov, folklorne ter dramske dela iz klasičnega repertoarja.

Ustavimo se pri dramatik iz hrvatskega repertoarja, pri rojaku iz Dubrovnika, ki je živel na prelomu dveh zgodovinsko pomembnih dob (srednji vek in renesansa), pri Marinu Držiću (1508—1567).

Letos uprizarjajo na dubrovniških letnih igrah dve njegovi komediji: igro »Novela od Stanca« skupaj s »Tireno« v priredbi dr. M. Foteza in pa pastoralno komedijo »Plakir«.

Vsa tri dela so nastala po srednjeveški cerkveni literaturi, ko se je na obali Damacije v 16. in 17. stoletju razvila pomembna svetovna literatura, katere središče je bil Dubrovnik. Nastale so številne komedije, ki jih še danes uprizarjajo vsa jugoslovanska gledališča. V tem času se je najbolj uveljavil pesnik in komediograf Marin Držić. Pri nas je znan po razbrzdani polnokrvni komediji o lahkomišelnem sinu zapravljivcu »Dundo Maroje«. Ta, kakor vsa njegova najboljša dela so pisana v Plautovem žanru, tako še »Skopuh«, »Tripče de Utolče«, »Arkulin« itd. Toda tudi pastoralne igre »Plakir«, »Tirena«, »Venera in Adonis« lahko štejemo za njegove mojstrovine.

»NOVELA OD STANCA«

in

»TIRENA«

Okrog leta 1550 se je Držić kot dramatik prvič predstavil dubrovniški publiki. Pred Dvorom so izvedli »Tireno«, pastoralo o lepi vili, pastirjih in satirjih, ki hrepene po njej. Premiera ni uspela. Pihal je močan mrzel veter. Ker igralcev ni bilo skoraj nič slišati in razumeti, je bila publika nezadovoljna. Razen tega so avtorju očitali še plagiat po Vetranovičevi pesmi »Piligrin«. Držić se je branil, pa tudi sam Vetranović ga je zagovarjal v »Pjesanci Marinu Držiću u pomoč«, v kateri apelira na plemenite Dubrovčane, naj ne žalijo Držića, »ki pjesance rajske poje ... a nikoga ne potkrada...«. (»Dubrovačke ljetne igre — Novela od Stanca in Tirena«, Dubrovnik 1954).

Rustikalna komedija »Novela od Stanca«, šaljiva igra o hercegovskem kmetu, je bila prvič uprizorjena 1551 na pojedini Martolije Vidova

Hajdinova. »Tirena« je tipična pastoralna, pisana po manirah takratnega časa, dočim je »Novela od Stanca« napisana po vzorcu sienskih kmečkih iger, ki jih je Držić spoznal med svojim bivanjem v Sieni. V »Noveli od Stanca« je ta veliki realistični pesnik ustvaril umetniško objektivizacijo svojega časa. Na osnovi ljudskih tipov in narodnih motivov je v njej živo ustvaril atmosfero Dubrovnika v 16. stoletju. Osrednja misel dela: nazaj v mladost — biti mlad, pa daje delu občečloveški, za vse čase veljaven pečat.

»Novela od Stanca« ne izpolni večera, zato se redkeje pojavlja na naših deskah. (V Sloveniji ni bila uprizorjena). Uglasbila sta jo kar dva hrvatska komponista: Božidar Širola in Anton Dobronić. »Tirena« kot stereotipna pastoralna nima trajne scenske veljave, pač pa jo proučujejo kot literarni in kulturnozgodovinski dokument. Obe komediji je znani režiser in dramaturg dr. Marko Fotez združil v eno zgodbo in dramaturško spretno predelal v eno celovečerno komedijo. Dogajanje je presadil v okvir dubrovniške noči v letu 1951, ko je bila na piru Vlah Držića ponovno uprizorjena »Tirena«. Na tem piru se v Fotezovi predelavi igra »Tirena« v okviru »Stančeve zgodbe«. Tako je iz dveh pomembnih del največjega hrvatskega komediografa nastala enotna celovečerna komedija.

Fabula: Stanac, hercegovski kmet, pride v Dubrovnik s kozlom, da bi ga prodal. Ker je brez strehe, hoče prenočiti ob malem Onofrejevem vodnjaku. Tu ga sreča prijatelj Obrad. Opozori ga, da se bo prav tu pri vodnjaku igrala »Tirena«. Zbira se že dubrovniška publika in knez prihaja v svečanem spremstvu s senatorji. Zbor zapoje dubrovniško himno. Prolog napove pričetek »Tirena, komedije s različnim pjesni i drugim najlepim stvarmi, složene u jezik dubrovački po izvršnom i slovitom spevaocu Marinu Držiću«. Oglase se fanfare — prične se predstava »Tirena«. — Dva pastirja iščeta Ljubmira, ki žaluje za vilo Tireno. Stanac ne ve, da je to le igra, pa se zaljubi v vilo Tireno. Ljubmir se sestane s Tireno, toda napade ju ljubosumni Satir in Ljubmir pobegne. Pride pastir Miljenko, ki je tudi zaljubljen v Tireno. Starec Radat ga krega, češ kaj le leta za vilami, doma naj bi rajši v miru živel s svojo ženo. Pridruži se mu Miljenkova Mati Stojna in oba gresta iskat Miljenka. Stanac se tako vživi v igro, da misli, da so to pravi ljudje in resnični dogodki. Priplazi se Kupido in z ljubezensko puščico rani Radata. Zdaj še starec ljubi vilo Tireno. Dragič ga sili domov in psuje Kupida. Toda nagajivi Kupido rani še njega. Ljubomir se spre s Satirom, ki ga udari s kamnom, da obleži v nezvesti. Takega ga najde Tirena. Ker misli, da je mrtev, omedli še ona. Stanac je ves iz sebe od začudenja in žalosti. Zbero se zaljubljeni pastirji in prosijo bogove, da jim ožive Tireno. Kupido usliši njihovo prošnjo, toda ko Tirena oživi, se zaljubljeni pastirji in satiri med sabo spro in stepo. Tirena jih pomiri. Ona ljubi samo Ljubmira. Kupido blagoslovi njuno slogo in ljubezen. Prolog zaključí predstavo s himno Marinu Držiću in vabi na pir. Obrad vabi tudi Stanca, toda Stanac ostane pri fontani. Misli, da se bodo zopet pojavile vile; brez Tirene ne more več živeti. Dubrovniška mladeniča Miho in Vlaho (ki sta v »Tireni« igrala Ljubenka in Radmila), gresta na pir. Srečata Dživa, mladega plemiča, ki je v »Tireni« igral Prolog in videl, kako se je Stanac razvnel za Tireno. Zdaj je prišel,

da bi se z njim pošalil. Miho in Vlaho se skrijeta, Dživo pa gre k Stancu in se mu predstavi kot trgovec iz Gacka. Natveze mu, da ga vile lahko pomladijo. Lahkoverni kmet si zaželi postati mlad, da bi se tak vrnil k svoji ženi. Mladič pripeljejo maskare, preoblečene v vile, delajo okrog njega razne čarovnije, mu zavežejo oči in končno mu ukradejo kozla, ki ga je hotel v Dubrovniku prodati. Stanac sprevidi, da je opeharjen. Obrad se mu smeje, češ, saj je vsej nesreči sam kriv. Dživo in maske vrnejo Stancu kozla. Vse se zaključi z veselim kolom.

Prizorišče je v centru starega Dubrovnika. Oder (podij iz praktikalov ca. $8 \times 6 \times \frac{1}{2}$ m) je postavljen tik ob malem Onofrejevem vodnjaku pred glavnimi vrati občinske hiše. Levo nad odrom se dviga mestni stolp. Na gledalčevi levi strani je palača Sponza, desno stran pa tvori umetna pregrada od mestne kavarne v ozadju do cerkve sv. Vlaha. Dohodi za sceno: v levem ozadju starinska obokana pasaža (vrata iz Ploč na Placo), v desnem ozadju pa iz Mestne kavarne. (Kavarna in mestno gledališče sta pod isto streho občinske palače. Igralci uporabljajo gledališke garderobe in prihajajo iz hiše direktno na prizorišče). Na Orlandovem stebru, ki stoji sredi avditorija, in na terasi vhodnega stopnišča cerkve sv. Vlaha je nameščen svetlobni park.

Scenerija na odru je preprosta: na vsaki strani po en stilni steber in štiri simetrično postavljene male ciprese. Z oken palač na scenskem prostoru vise rdeče zavese. Loki palače Sponza so okrašeni z venci iz zelenja. Skratka, težnja scenografa je, gledalcu ustvariti slavnostno atmosfero. Vsekakor je scenograf M. Račić s preprostostjo scene, s poudarjanjem historičnih elementov, ki jih nudi celoten arhitektonski kompleks s posameznimi zgodovinskimi palačami in spomeniki, na zelo smotrni način oživel našo predstavo srednjeveških iger v Dubrovniku. V bistvu je to neke vrste simultana scena na prostem, samo da ni zaporedna s fiksnimi prizorišči kot pri srednjeveških verskih igrah, pač pa posredno igra tu ves prostor hkrati. Scena je skoncentrirana na trg pred palačo Sponza z malim Onofrejevim vodnjakom.

Glavna zgodba (Tirene) se odigra na odru. Stančeva zgodba, ki se prepleta z zgodbo »Tirene«, je mizanscensko večji del postavljena okrog Onofrejevega vodnjaka s situacijami na oder in nazaj, razen finala, ki se razplete na odru. Množica uporablja ves vmesni prostor med palačo Sponza in občinsko palačo. Funkcijsko je vključena še terasa pred palačo Sponza, kjer prisostvuje igri Tirene knez s senatorji in spremstvom, ki v začetku pride in na koncu »Tirene« odide v pompozem sprevodu. Kot »deus ex machina« se pojavi Kupido na vrhni lini mestnega stolpa, obvešča publiko o svojih dejanjih s terase Sponza, zdaj ga vidimo zopet na vodnjaku, zdaj na odru itd. Režiser M. Fotez je z razgibanimi in statičnimi režijskimi posegi dosegel kontrast med igralci-kreatorji in med igralci, ki predstavljajo publiko. Ta kontrast daje predstavi s celotnim miljejem vred posebno vrednost kulturno-zgodovinskega pomena. Ubrano zborovsko petje z orkestrom, množica v domačih narodnih nošah, srednjeveški kostumi in baletni vložki, ki izpopolnjujejo posamezne prizore in vežejo zgodbo v harmonično celoto, pomagajo k celotnemu vtisu predstave, ki ostane živ in nepozaben.

Predstava barvito ilustrira konček kulturne zgodovine Dubrovnika v poznem srednjem veku, vdihne ji ustrezno časovno atmosfero, dvigne

se nad golo muzealnost v realno sfero Dubrovnik v 16. stoletju. Tako se gledalcu zazdi, da je prisoten sam avtor Držić. Igralci ga s tekstom sami predstavijo publiki. Hvalijo ga ter opozore poslušalca na njegov velik pesniški sloves.

»PLAKIR«

Kot je že zgoraj omenjeno, zavzemajo v velikem komediografskem opusu Marina Držića pastorage »Plakir«, »Tirena«, »Venera in Adonis« posebno važno mesto. Čeprav so te komedije pisane po modnih manirah takratnega časa, odkrijemo v njih nadpovprečno vrednost. »Plakirja« postavljajo zgodovinarji svetovne dramatike celo ob Shakespeareov »Sen kresne noči«. Dejanje je postavljeno v pravično atmosfero, toda mitološka bitja so pomešana z živimi narodnimi tipi. S tem je ustvaril Držić dramaturško originalno pastoralno komedijo s čudovitimi pesniškimi lepotami.

»Plakirja« so prvič igrali v Dubrovniku na pojedini Vlah Sokolčevića okrog leta 1550. Beseda »plakir« izhaja iz latinskega »placere« (v italijanščini »piacere«) in pomeni v tem konkretnem primeru: slast, naslado, užitek. S to besedo je pesnik imenoval boga Amorja, ki v tej pastoralni komediji zaplete ostale osebe v dejanja, ki so polna komičnih situacij na eni strani, na drugi strani pa polna lirčnosti in nežnih poetičnih scen.

Zgodba: Komedija se prične z monologom Vile pomladi, ki prebujata naravo in daje vsem bodočim dogodkom lepoto sanj. Njo opazi Kupido ter zapove svojemu sinu Plakirju, da jo mora osvojiti. Vila pokliče na pomoč boginjo Diano, ki pošlje vilo in Plakirja na Dobravo, da splemeta tam ljubezenske zanke; premagan bo tisti izmed njiju, ki se bo prvi zaljubil, oziroma ujel v zanko ljubezni. Če se bo zaljubil Plakir, Kupido ne bo dobil nobene vile, če pa se zaljubi Vila, bo Kupido lahko izbral samo Diano. Iz vilinskega sveta se kraj dogajanja prenese v realni gozd. Tu zaspi mladi pastir Dragić, najde ga Plakir in v želji, da najde nekoga, v kogar bi se zaljubila Vila pomladi, začara jabolko, da »tko jede iz njezina ploda, postane rob ljubavi«. Dragić se res zaljubi v Vilo pomladi, toda ona ga odbija. Dragićev oče Grižula in mati Vukosava preklinjata Dragića in vse fante, ki norijo za vilami. Dragićevo dekle Miona ga prav tako zaman prosi, da bi se vrnil domov. Dragić zbeži za vilo, mati Vukosava in Miona pa za njim. Oče Grižula ostane sam. Z začaranega drevesa odtrga jabolko in ga poje. Nenadoma se počuti mlajšega, zaželi si vilo, ker pa nobene ni, v erotični strasti napade Omakalo, ki je pravkar zbežala v gozd od svojega gospodarja Radoja. Zdaj pride še Radoj v gozd, tarna za Omakulo, poje tudi jabolko in se zaljubi v Miono. Plakir vidi, da je ljubezen vse zajela in celo sam ni ravnodušen do Mione, zato v ljubosumju odloči, da Radoja začara v satira. Nazadnje še Vila pomladi v zmoti poje jabolko. Hrepeni za Dragićem, Grižulo pa, ki jo trdovratno osvaja, nagovori, da gre v vrečo, tako bi ga laže na skrivaj odnesla v vilinski grad. Grižula uboga in gre v vrečo, toda vila se prepusti Dragićevemu ljubkovanju. Pri tem jo zaloti Plakir in jo kot sužnjo odvede svojemu očetu Kupidu. Grižula in Dragić žalujeta in vzdihujeta za vilo. Pridruži se jima Radoj. Tudi on toži, zakaj ga je Plakir začaral v satira.

Drugo dejanje se prične zopet v vilinskem svetu. Vila pomladi zavrača Kupidovo dvorjenje. Brani se z obtoževanjem Plakirja, češ, saj se je tudi on zaljubil. Kupido ne verjame, toda pristane na to, da gre vila na goro in če res najde Plakirja v ljubezenskih zapetljajih, ji bo dal svobodo. Diana in vile pripravljajo maščevanje Plakirju. Med tem Grižula zavezan v vreči zamaž čaka svojo vilo. Takega ga najde žena Vukosava in Miona. Grižula misli, da je žena vila in jo prosi, da mu pomaga iz vreče. Tako Vukosava zve za njegov ljubezenski zapetljaj. Odloči se, da se bo vrnil domov. Radoj je našel Omakulo, ji obljubi zakon čim ga bo Plakir odčaral iz satire v starega Radoja. Plakir, zdaj oblečen v pastirja, izjavlja ljubezen Mioni, pri tem ga ujmeta Diana in Vila, ki se je tudi preoblekla v pastirico. Zdaj hočeta kaznovati Plakirja. Pojavi se Kupido, in Diana dá Plakirju svobodo. Kupido v čast pomiritve odloči, da se naj združijo vsa srca, ki se danes ljubijo na Dubravi. Bogovi in vile se vrnejo v svoj svet, srečni pari Miona-Dragić, Omakala-Radoje in Vukosava-Grižula pa v svojega. Komedijo zaključijo Vila pomladi z besedami:

Veseli spoštujte zakonski stan in ponosni
se spominjajte tega velikega in slavnega dne,
ko je nebeška ljubezen vsa srca združila
po zaslugi božje milosti.

(Pisec prosto po Držićevih verzih)

Plakirja igrajo v parku Gradac. Za igre na prostem je to idealno izbran prostor. Teško bi našli boljšega, saj je akustika zadovoljiva kljub šundru iz predmestja Pile. Najti na prostem akustičen kompleks zemljišča, ki bi bil primeren za gledališke uprizoritve, je vedno hud problem, s katerim so si ubijali glave že pionirji gledališkega ustvarjenja v antični dobi.

Park Gradac leži na vzpetini na Pilah okoli 100 m nad morjem. Porasel je s tropsko vegetacijo ter borovci in prav ti z nizkim hribočkom na prizorišču dajejo scenografu in režiserju idealno možnost ustvariti uprizoritvi nerealni, vendar fantazijsko do neke mere konkretizirani svet bogov in vil in obenem realni svet, ki ne zahteva ničesar drugega kot gozd. Na izbranem prostoru ni stavbnih objektov kot smo jih videli pri prejšnji uprizoritvi. Gledalcu za hrbtom je morje, pred njim v širini okoli 40 do 50 m z bori obrasel predel, od sredine na levo raven, v desno proti ozadju pa se vzpenja že omenjeni hriboček.

Hrib je kot nalašč postavljen scenski objekt, kjer je režiser lahko poljubno variral mizansceno. Ubral je najpreprostejšo in obenem najprimernejšo pot: situacijo je vskladil z danim prostorom, večje scenske premike pa je rešil z osvetljevanjem, z reflektorji, ki so povečini skoraj neopazno nameščeni po drevesih. (Naj bo mimogrede omenjeno, da je inspicientski aparat izveden sila iznajdljivo. Telefonist, ki ima svoj sedež na drevesu nekje v centru nad prizoriščem, daje od tu signale inspicientski kabini nekje za hribom. Tam je tudi orkester ter prostori za vez pripravljalni aparat predstave z oblačilnicami za igralce vred). Vse vilinske scene ter prizori s Kupidom in vse, kar spada v abstraktno sfero božanstev, so privzdignjeni in podprti s scensko orkestralno glasbo,

v nasprotju s popolnoma realistično zrežiranimi scenami realnih oseb in dogodkov, ki postanejo verjetni, čim abstrahiramo mitološki svet z njegovimi posegi v dejanje. Izvzet je Plakir kot glavni nosilec dejanja, saj mu je avtor vdihnil popolnoma ljudski značaj — ljudske slabosti in kreposti.

Navkljub dobri režijski in scenografski zamisli ter izpeljavi »Plakir« ni žel pričakovanega uspeha. Držica poznamo po njegovem polnokrvnem, neizmaličenem temperamentnem pisanju, ki pove vse naravnost, zato je igralcu in režiserju teže ohraniti mero in okus, ker tekst daje široke kreativne možnosti. Mlajšim igralcem se je tu zgodilo, da so zdrknili v banalnost. Bili so bolj robati kot okrogli, prej naivni kot pa realni ljudje. Ker sem sam igralec, mi je o tem težko pisati, saj lahko sam prav tako »zdrknem« v še hujše napake in že si v zobeh kritikov, ki tako radi »trgajo«... Toda kljub temu moram biti odkrit in vsaj to zapisati, da večji del odgovornosti za neuspeh predstave »Plakirja« v Dubrovniku nosijo igralci, morda po krivdi režiserja, ker jih ni smotno in primerno zasedel.

(Nadaljevanje)

POGLED V REPERTOARJE DOMAČIH IN TUJIH GLEDALIŠČ

Danes se v Evropi veliko govori o dramaturško-repertoarni krizi gledališča. Tudi v našem Gledališkem listu smo že večkrat načenjali to vprašanje. Gre za dejstvo, da je v Evropi čutili veliko pomanjkanje dobrih sodobnih del, zaradi česar morajo gledališča posegati po starejših delih, uprizarjati tudi povprečne novitete iz evropskih literatur, veliko posegati po ameriških dramah in se na splošno v vse prej kot ugodnih pogojih boriti za kvaliteto in za občinstvo.

Da bi lahko celjsko občinstvo primerjalo naš repertoar z repertoarji drugih gledališč, objavljamo danes repertoarne načrte za sedaj nekaterih angleških in nemških gledališč. (Kaj bodo letos igrala slovenska in ostala jugoslovanska gledališča, je bilo v tisku in radiu že večkrat fragmentarno objavljeno, zato tega na tem mestu ne kaže ponavljati. Uprizoritve naših gledališč bomo v GL MGC spremljali skozi vso sezono. Za slovenske teatre redno, za ostale pa toliko, kolikor bomo mogli zbrati podatke. Laže je namreč zbrati podatke, kritike in razne glasove o gledaliških dogodkih v tujini kot pa pri nas. Na žalost nimamo ne slovenskega ne splošno jugoslovanskega gledališkega glasila, kakršnih imajo pa več vsi drugi narodi. To je več kot čudno, če pomislimo, kako zelo se je po osebohoditvi razmahnilo gledališko življenje.)

Toda to samo mimogrede.

Kaj trenutno delajo naša gledališča?

Drama SNG v Ljubljani študira v režiji S. Jana Rostandovo dramo CYRANO DE BERGERAC. Naslovno vlogo igra Stane Sever. Druga premiera bo Irwinga Shawa drama PLEMENITI LJUDJE v režiji V. Skrbinška, tretja pa Goldonijev LAŽNIVEC v režiji arh. V. Molke.

Mestno gledališče ljubljansko bo začelo sezono s Smerdujevo dramatisacijo Cankarjevega MARTINA KACURJA, ki bo tu doživela krstno uprizoritev.

Drama SNG Maribor pripravlja v režiji S. Žižka Shakespearovega OTHELLA.

Prešernovo gledališče v Kranju bo kot prvo predstavo sezone nastudiralo Tiemayerjevo dramo MLADOST PRED SODIŠČEM, ki smo jo kot prvo gledališče v FLRJ lani uprizorili mi in dosegli izreden uspeh. Enak uspeh želimo tudi tovarišem v Kranju!

Gledališče za Slovensko Primorje je nameravalo odpreti sezono z Rattiganovo dramo GLOBOKO PLAVO MORJE, vendar je po najnovejših neuradnih glasovih repertoar spremenjen. Gledališče se je namreč iz Postojne preselilo v Koper, kjer se je spojilo s koprskim poklicnim gledališčem. O fuziji teh dveh gledališč in o delu novega združenega koprškega gledališča bomo ob priložnosti podrobneje poročali.

In zdaj repertoarji:

Gledališče OLD VIC Bristol (avgust 1954 — januar 1955): T. Holcroft: Pot v pogubo, J. Whiting: Koračnica (krstna upr.), W. Shakespeare: Mnogo hrupa za nič, A. Miller: Talilnik (prvič v Angliji, najnovejša drama ameriškega pisatelja Millerja, avtorja Smrti trgovskega potnika in drame Vsi moji sinovi, ki ju poznamo tudi pri nas. Obe sta bili uprizorjeni v Drami SNG v Ljubljani, zadnjo imamo letos na repertoarju tudi v Celju. Talilnik pripravlja kot prvo jugoslovansko uprizoritev tega dela v zagrebškem dramskem gledališču režiser D. Radojević, ki bo letos gostoval v celjskem gledališču, predvidoma z režijo Shakespearove tragedije Romeo in Julija).

Peter Ustinov: Ne kaže, da bo mir, najnovejše delo znanega pisatelja, avtorja Ljubezni štirih polkovnikov. Po sodbi londonskih kritikov je to delo boljše kot Polkovniki. Trudimo se, da bi ga dobili preko britanskega diplomatskega predstavništva. Če se nam to posreči, ga bomo še letošnjo sezono uprizorili tudi v Celju. V repertoar ga seve nismo mogli uvrstiti, ker ga pač še nimamo in ga po dosedanjih izkušnjah sodeč še ne bomo tako hitro dobili.

Shakespearovo gledališče v Stratfordu: Shakespearova dela: Othello, Sen kresne noči, Romeo in Julija, Ukročena trmoglavka, Troilus in Kresida.

Državno gledališče Bremen: Jonson: Volpone, Schiller: Kovarstvo in ljubezen, Hoelderlin: Empedokles, Kaiser: Kaleški meščani, Shakespeare: Komedijski zmešnjav, Goethe: Clavigo, Ibsen: Stebri družbe, Shaw: Junaki, Kingsley: Policijski revir 21. (Dramo Tema opoldne, ki jo imamo na repertoarju letos v Celju, je napisal isti ameriški avtor.) Vernieu: Državne zadeve, Leisner: Don Kihot (krstna upr.), Schmidt-Barrien: Babuška (krstna upr.).

Kot vidimo, v glavnem klasika, od sodobnih pisateljev pravzaprav samo Kingsley, dve krstni uprizoritvi, katerih avtorja sta čisto neznana.

Državno gledališče Darmstadt: Sofoklej: Elektra, Shakespeare: Beneški trgovci, Schiller: Wilhelm Tell, Kleist: Robert Guiskard, Buechner:

Vojček, Miller: Francois Cenodoxus, Williams: Camino Real (prvič v Nemčiji), Wedekind: Kralj Miklavž, Molina: Don Gil v zelenih hlačah, Fry: Dama nikar ne sežgite, Sartre: Kean, Becket: V pričakovanju Godota (delo imamo predvideno tudi mi, in sicer v »okroglem gledališču«).

Avtorja dveh krstnih uprizoritev sta v literarnem svetu neznana: R. Musil in W. Palm. Klasična in moderna drama sta si tu v ravnotežju, pri čemer je zanimivo, da so vse sodobne drame (razen krstnih uprizoritev) tuje: dve angleški (Fry in Becket), dve ameriški (Miller in Williams) in ena francoska.

Državno gledališče Esslingen: Schiller: Marija Stuart, Kleist: Razbiti vrč, Lessing: Emilija Galotti, Goethe: Torquato Tasso, Grillparzer: Ljubezni in morja valovi, Shakespeare: Sen kresne noči, Anouilh: Škrjanček, Miller: Talilnik, Wilder: Tokrat smo se še rešili, Neumann: Patriot, Hauptmann: Voznik Henschel, Bahr: Koncert, Wilde: Idealni soprog, Filipo: Flomena Marturano.

To gledališče ne bo imelo niti ene krstne uprizoritve; od štirih sodobnih avtorjev sta dva Amerikanca (!), en Francoz in en Italijan.

Mestno gledališče Flensburg: Shaw: Sveta Ivana, Schreyvogel: Prebrisana Dunajčanka, Bruckner: Elizabeta Angleška (ta drama je od lani v repertoarnem načrtu Drame SNG v Ljubljani, vendar še ni bila uprizorjena), Goethe: Egmont, Hauptmann: Bobrov kozuh, Lindsey-Crouse: Življenje z očetom, Scribe: Kozarec vode, Thomas: Charleyeva teta, Maugham: Sveti plamen, Williams: Tramvaj »Poželenje«, Cocteau: Dvojni orel, Hohberg: Izložbeno okno — enodejanka, ki bo doživela krstno uprizoritev, vendar ne kot samostojno delo, pač skupno še z dvema starejšima enodejankama.

Repertoar je precej arhivski in konvencionalen, tipičen »predalčarski« repertoar.

Državno gledališče Goettingen: W. Kollo: Žena, ki sem jo poznal (krstna), S. Wendt: Hotel »Svoboda« (krstna), Shakespeare: Kralj Lear in Kar hočete, Lessing: Miss Sara Sampson, Schiller: Marija Stuart, Čehov: Češnjev vrt (!), Lorca: Dona Rosita, O'Neill: Mesec za obremenjene (zadnje O'Neillovo dramsko delo), Fry: Spanje ujetnikov, Priestley: Čas in Conwayevi, Freytag: Žurnalisti (F. je tudi avtor znane teoretične dramaturške razprave »Tehnika drame«), Raymund: Alpski kralj.

Zanimiv repertoar, iz katerega je razbrati jasno dve značilni potezi: težnja po internacionalizaciji repertoarja (Čehov, Lorca) in težnja po smotrnj povezavi klasike s sodobno dramo. Tu velja omeniti, da deluje na znani goettingenski univerzi svetovno renomirani »Gledališki znanstveni inštitut«.

»Gledališče mladih«, Hamburg: Lenz: Poročno potovanje brez moža, O'Neill: O, divjina!, Bratt: Noč med tretjim in četrtem, Stuebs: Dan v sedmih nebesih (satirična sodobna komedija, krstna uprizor.), Grabbe: Sala, ironija, satira in globlji pomen, Priestley: Prišli so pred neko mesto, Hasenclever: Boljši gospod, Spewacks: Ljubezen = X.

O hamburškem »Gledališču mladih« ni podrobnih poročil. Po repertoarju sodeč gre za levičarsko usmerjeno skupino.

Državno deželno gledališče Hannover: Goethe: Clavigo, Schiller: Kovarstvo in ljubezen, Wedekind: Ljubezenski napoj, Kleist: Pentezileja, Shakespeare: Macheth, Strindberg: Sanjska igra, Giraudoux: Elektra, Kafka-Brod: Grad, Lorca: Dom Bernarde Albe, Miller: Talilnik, Grabbe: Don Juan in Faust, Nestroy: Lumpacijvagabund, Kaiser: Kolportaža.

Izrazito eklektičen repertoar s težiščem v klasiki.

Mestno gledališče Heidelberg (znano univerzitetno mesto): Schiller: Don Carlos, Harris: Johnny Belinda (lani uprizorjeno v Drami SNG v Ljubljani pod naslovom Molčeca usta), Molière: Tartuffe, Sofoklej: Kralj Ojdis, Shakespeare: Othello, Hauptmann: Voznik Henschel, Shaw: Hiše gospoda Sartorija, Miller: Talilnik, Patrick: Mala čajnica.

Državno gledališče Karlsruhe: Kleist: Pentezileja, Schiller: Messinska nevesta, Goethe: Torquato Tasso, Grillparzer: Morja in življenja valov, Shakespeare: Zimska pravljica, Molière: Skopuh, Raimund: Zapravljevec, Nestroy: Talisman, Zuckmayer: Katarina Knie, Shaw: Spreobrnitev kapitana Brassbounda (v Slov. še neuprizorjeno S. delo), Bruckner: Elizabeta Angleška, Ibsen: Divja račka, Fry: Tema je dovolj svetla, Hoffmann-Harnisch: Admiral Boby (na repertoarju tudi v Celju, kjer bo delo uprizorjeno prvič v Jugoslaviji).

Državno gledališče Kassel: Giraudoux: Elektra, Kafka-Brod: Grad, Eliot: Cocktailparty ali Zasebni tajnik, Barcava: Ujetniki, Lorca: Krvava svatba, Williams: Tramvaj »Poželenje«, Shakespeare: Romeo in Julija, Molière: Tartuffe, Schiller: Messinska nevesta, Goethe: Clavigo.

Niti ene krstne uprizoritve!

»Kammerspiele« München: Schiller: Wallensteinova smrt, Ibsen: Peer Gyn, Kleist: Pentezileja, Shakespeare: Troilus in Kresida, Ibsen: Stebri družbe, Giraudoux: Za Lukrecijo, Anouilh: Škrjanček, Williams: Kameniti angel, Fry: Tema je dovolj svetla, Thoma: Morala, Ustinov: Ljubezen štirih polkovnikov (! leto dni za nami).

Tudi to znano gledališče, ki velja za enega najboljših v Nemčiji, nima na sporedu nobene krstne uprizoritve, dasi je treba priznati, da je ta repertoar eden redkih nemških repertoarjev, ki imajo težišče v sodobni drami.

Za danes navajamo teh nekaj repertoarnih načrtov, deloma v celoti, deloma v bistvenih, karakterističnih izvlečkih. Pri nekaterih repertoarjih smo zaradi štednje s prostorom izpustili veseloligre, zlasti pri nas manj znane.

Če nam bo uspelo zbrati podatke, bomo v prihodnjih številkah gledališkega lista objavili tudi načrte drugih evropskih in ameriških gledališč.

Ne da bi se hoteli in zaradi omejenega obsega GL mogli spustiti v podrobno analizo objavljenih repertoarnih načrtov, naj vendarle mimogrede omenimo osnovne značilnosti oziroma razlike od našega repertoarnega načrta.

1. Nobenih posebnih odkritij! Kar je novitet, zlasti ameriških, se vztrajno ponavljajo v vseh repertoarjih po vrsti (Miller, Williams).

2. Krstnih uprizoritev je malo, kar je neizpodbiten simptom dramaturške krize.

3. Dramaturgi so premalo pogumni, premalo iznajdljivi, premalo si upajo tvegati. Videti je, da je ta dramaturgija izrazito arhivska, in sicer v tem smislu, da dramaturgi uvrščajo v repertoarje skoraj izključno klasična, od novejših pa preizkušena, že prej bodisi v tem ali v katerem drugem gledališču uprizorjena dela s knjižnih polic in arhivov. Če bi hotel to dramaturgijo karakterizirati z nekoliko zlobnim izrazom, bi ji dejal »knjižnomoljevska« dramaturgija. Da bi to prikrili, so si izmislili izraz »örtliche Uraufführung«, s katerim označujejo vse uprizoritve tudi klasičnih del, ki pridejo prvič na deske nekega gledališča.

4. Primerjava nam pokaže, da nas našega celjskega repertoarja nikakor ni treba biti sram pred nikomer.

Prav pred nikomer.

Lojze Filipič

DOMAČE GLEDALIŠKE VESTI

PRIHODNJA PREMIERA. Kot drugo premiero v letošnji sezoni bo naše gledališče uprizorilo moderno dramo italijanskega pisatelja Uga Bettija **ZLOČIN NA KOZJEM OTOKU** v slovenskem prevodu prof. Ivana Šavlija. Režira Branko Gombač, sceno pa je pripravil akademski slikar Marijan Pliberšek. Igrajo: Mara Černetova, Marija Goršičeva, Mina Jerajeva, Janez Škof in Avgust Sedej.

IZPREMEMBE V ANSAMBLU. Ob zaključku lanske sezone sta se poslovila iz ansambla našega gledališča režiserka Balbina Battelino-Baranovičeva in igralec Janez Albreht.

Z letošnjo sezono so angažirani tile novi člani ansambla: igralki Mara Černetova in Klio Maverjeva, (obe iz Prešernovega gledališča Kranj) ter igralci Marjan Dolinar, Jenez Eržen (iz Prešernovega gledališča Kranj) in Avgust Sedej (dosedanji nepoklicni sodelavec našega gledališča). Kot gost bo igral Aleksander Krošl, absolvent Akademije za igralsko umetnost v Ljubljani.

Gledališki list Mestnega gledališča v Celju. Letnik IX, štev. 2, sezona 1954/55. Lastnik in izdajatelj: Mestno gledališče Celje. Predstavniki: Fedor Gradišnik senior. Urednik: Lojze Filipič. Zunanja oprema: arh. Sveta Jovanović. Tiska: Celjska tiskarna. Vsi v Celju. Naklada: tisoč izvodov.

TRGOVSKO
PODJETJE

»Jadran«

*Vam nudi vse vrste barv, lakov,
naftinih derivatov, mil ter pekočev
za beljenje in slikanje. Razen
navedenega Vam še nudimo vrsto
drugih kemičnih izdelkov vse po
najnižjih dnevnih cenah.*

*izdeluje vse vrste tehtnic od
kuhinjskih do vagonskih v izvedbi
avtomatskih in polavtomatskih za
potrebe industrije, transporta,
prometa, skladišč in trgovine. Cene
konkurenčne, zahtevajte ponudbe.*

TOVARNA
TEHTNIC
CELJE

TELEFON ŠTEV. 21-41

PODJETJE

ELEKTRO-CELJE

CELJE

*Dobavlja potrošnikom električno
energijo po najugodnejših pogojih;
projektira, gradi, opravlja montažo
daljnovodov, prejemnih omrežij in
transformatorskih postaj; izveduje
vsa elektriško-inštalacijska dela.*

*Stalno na zalogi: vse pisarniške
in šolske potrebščine, tiskovine za
učade, šole itd. Pisalni in računski
stroji. Knjižarna, antikvariat,
slike, umetnine. Postrežba
solidna. Cene nizke.*

KNJIGARNA IN PAPIRNICA

MLADINSKA
KNJIGA

CELJE - STANETOVA 3

